R. VOILLAUME

Kao u Nazaretu

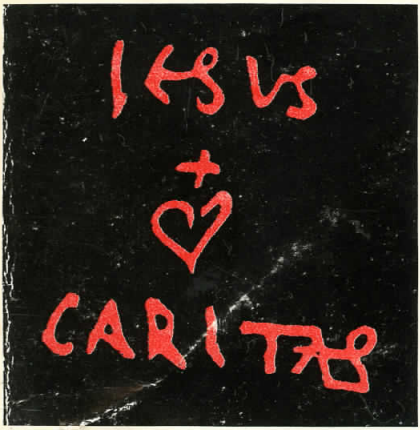

27064

KAO U NAZARETU

metanoja 86

Urednik:
BONAVENTURA DUDA

Lektura:
KATICA MAJDANDŽIĆ

Oprema:
ROKO BOLANČA

Izdaje: Kršćanska sadašnjost, Zagreb, Marulićev trg 14
Odgovara: dr Vjekoslav Bajsić, Zagreb, Kaptol 31
© za hrvatsko izdanje: Kršćanska sadašnjost, Zagreb
© by Éditions du cerf, Paris, 1969
Tisak: Kršćanska sadašnjost, Zagreb

RENÉ VOILLAUME

KAO U NAZARETU

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST
ZAGREB
1986

Naslov izvornika:
René Voillaume,
AU COEUR DES MASSES
© by Éditions du cerf, Paris, 1969

Prevela:
Vera Knežević

UVOD

Čitajući iznova ova pisma i nagovore, upućene uglavnom maloj Isusovoj braći u prvim godinama postojanja bratstva, opravdano je pitati se — pogotovo danas kada se načini izražavanja u vezi s čovjekovim životom, pa i onim duhovnim, mijenjaju zbunjujućom brzinom — jesu li ovdje iznesene duhovne smjernice dovoljno vrijedne da, poslije dvadeset godina, budu ponovno objavljene u nizu namijenjenu širem krugu čitateljstva.

Naravno, od prvih godina osnutka u pustinji, duhovno iskustvo male braće polagano je sazrijevalo. Pa ipak, kad bih morao iznova pisati te nagovore, čini mi se da bih u osnovici rekao isto, iako se u pojedinim točkama ne bih posve jednako izrazio. Rekao bih ipak da se ovakva zbirka ne može prerađivati: ovdje nije riječ o izlaganju duhovne nauke koja se provjerava i upotpunjuje, nego o konkretnom religioznom iskustvu, o življenom svjedočanstvu koje se kasnije ne može mijenjati a da mu se ne oduzme nešto od izvornosti. Poslije dvadeset godina ne mogu se iznova pisati pisma koja bijahu upućena braći na terenu, s njihovom osobnošću i tadašnjim problemima, u sasvim konkretnim situacijama. Prerađivati ta pisma značilo bi pretvoriti svjedočanstvo, duhovnu datost, u didaktičku pouku koja bi možda bila prikladnija, ali bi zato izgubila nešto od svoje snage i zračenja. Ne mora li svaki čovjek, u susretu sa životnim poukama, pronaći prilagodbe i primjene u skladu s vlastitim stanjem?

Kada se, unatoč pomalo zastarjelom stilu i povijesnom kontekstu veoma različitom od našega, susretnemo s dubokim životom oca de Fou-

caulda, koji se spontano očituje u njegovim odnosima s Isusom i siromašnim ljudima koji su ga okruživali, prožme nas osjećaj istinitosti, autentičnosti. Taj čovjek progovara izravno našem srcu, unatoč svemu što nas dijeli i razlikuje od njega. Božji svjedoci nemaju dobi i nadilaze evolucije i povijesne promjene, očitujući tako vječno jedinstvo božanskog života otajstvenog tijela Kristova koji nije sputan vremenom.

Mi smo uvijek doživljavali taj kontinuitet, to živo priopćavanje Kristova života preko skromnog brata Charlesa, koji je tijekom cijelog svog zemaljskog života, unaprijed i za svakog posebno, ostvarivao te vrednote vjere, sjedinjenosti s Kristom i ljubavi prema ljudima, vrednote u kojima smo našli svjetlo, uvjerenje i neprestani poziv da živimo kao što je on sam živio.

Kako godine prolaze, tako nas iskustvo sve više uvjerava — a rekao bih da to većina onih koje je brat Charles prosvjetljivao i vodio neće osporiti — da je to promatranje Isusova otajstva, usađenog u ljudski život, i ta bratska ljubav prema ljudima kao njegov plod, vrednota koja je u većoj ili u manjoj mjeri svakome od nas potrebna želimo li potpuno ostvariti svoj kršćanski poziv usred svijeta kakav je danas.

Brat René Voillaume
Marseille, 8. prosinca 1968.

I.

OTAC DE FOUCAULD I NJEGOVA MALA BRAĆA

14. siječnja 1905. *»Isus hoće da poradim oko osnutka te dvostruke obitelji... vapijući, žrtvujući se, umirući, posvećujući se i, napokon, ljubeći ga...«*

Prošlo je trideset godina otkako je brat Charles ostao sam, izdan od svojih, izvan svog obitavališta u Hoggaru. Njegova dvostruka obitelj, mala braća i male sestre, ima već više od šest stotina redovnika i redovnica. Njegovi sinovi i kćeri ne mogu danas bez ganuća čitati ove retke koji su kao čin rođenja njihovih bratstava. Premda, kad su se pojavili njegovi prvi učenici, on nije više bio tu da ih primi, da im zacrta put, da ih okupi oko sebe i predstavi Crkvi. Ali koji je osnivač dublje od njega utisnuo u zemlju sjeme buduće plodnosti? U samom korijenu bratstva, kao da im zauvijek želi utisnuti u pamet ono što mora ostati srž njihova života, nalazi se zakopano blago odricanja, šutljivog poniženja i potpune samozataje. Da bi postavio temelje, otac de Foucauld je morao prihvatiti naoko potpuni neuspjeh svojih zaklada i odreći se svakog vidljivog uspjeha svojih planova. A ipak smo sigurni da je on rodio svoje buduće zaklade u krajnjoj prozirnosti svoje ljubavi i žrtvovanju — što je za njegovu narav značilo heroizam — svoga sna na koji je imao potpuno pravo, tj. da ima malu braću koja će poslije njega ljubiti Isusa kao što ga je on ljubio. *»Isus hoće da poradim oko osnutka te dvostruke obitelji... vapijući, žrtvujući se, umirući, posvećujući se i napokon, ljubeći ga...«*

Apostol pustinje postaje sve poznatiji i njegov utjecaj polako osvaja najrazličitije sredine i krajeve.

Ali sve veći sjaj te posmrtne slave ne smije iz našeg sjećanja izbrisati to kako je, za njegova života i pred smrt, izgledao rezultat njegovih apostolskih nastojanja: to je, barem u ljudskim očima, bio potpun poraz. Još mi uvijek zvuče u ušima riječi jednog sablažnjenog novinara s kojim sam razgovarao o hoggarskom pustinjaku: »Kakva li životnog poraza... Tuaregi ga, zapravo, nikad nisu razumjeli. Nisu ga bili dostojni. Čemu je onda poslužio njegov život? I kakav je trag ostavio u pustinji? Koliko li je uludo rasuto moralnog blaga!...« I to je istina za onoga tko plodnost njegova života mjeri neposrednim učincima. Što je ostalo kao rezultat njegova djelovanja u pustinji nekoliko godina nakon njegove smrti? Ništa, ili gotovo ništa. Njegova su pustinjačka obitavališta napuštena, u samoj kapeli u Béni-Abbésu napravljena je koranska škola, a njegovi najbliži, svjedoci njegove herojske svetosti, upali su u istu beznačajnost ili moralnu mlakost...

Nijedan učenik oca de Foucaulda nikad ne smije zaboraviti tu strogu i tvrdu pouku: odricanje od svakog vidljivog uspjeha, život naoko uzalud proveden, prihvaćanje poraza u znak nasljedovanja izdanog i raspetog Spasitelja ljudi: to je sjeme iz kojega su nikla bratstva. Ta bratstva ne bi nikada smjela zaboraviti povelju svog osnivanja i iz kakva su duhovnog tvoriva sazdana, da tako kažemo, već od početka.

Bratstva oca de Foucaulda nisu samo plod njegove žrtve i krvi: ona moraju nastaviti njegovo poslanje i živjeti njegov duh. To je ono što želimo ukratko pokazati konkretno uspoređujući ideal koji je brat Charles živio u Tamanrassetu i način na koji se njegova mala braća trude da ga u godini 1953. ostvare.

*

Brat Charles je uvijek i prije svega, u Hoggaru kao i u Béni-Abbèsu ili u Nazaretu, strastveno zaljubljen u Krista. Ako ne budemo to uvijek imali na umu, nećemo ga razumjeti. Od prvog dana svog obraćenja otkrio je Isusa kao osobu i nepovratno mu se predao. To prijateljevanje s Bogom, utjelovljenom Riječi, koji je blizak i ujedno tako dalek, tako prisan u svome čovještvu i tako uzvišen u svom božanstvu, ta neprekidna bliskost ljubavi i života s onim koga s mješavinom neizmjernog poštovanja i istinske nježnosti naziva svojim »ljubljenim bratom i Gospodinom Isusom«, to je prijateljstvo pravi i jedini razlog cijeloga njegova života i drugih ne treba tražiti. Njegove vanjske djelatnosti, njegove dnevne dužnosti uvijek se u konačnici svode na nasljedovanje ljubavi. Kao da je sav zatvoren u tu samoću ljubavi, brat Charles je nosi svuda sa sobom, i u danima kad su ga njegovi prijatelji Tuaregi najviše opsjedali, ta ga nazočnost daje braći i ujedno ga dijeli od njih, u skrivenoj samoći koju svako stvorenje sjedinjeno s Bogom nosi u sebi onoliko koliko je sjedinjeno s jedinim i uzvišenim predmetom svoje ljubavi.

U Tamanrassetu, kao i u Béni-Abbèsu i Nazaretu, on provodi duge sate pred euharistijskim Isusom. U svom zemaljskom životu on živi s njim i ostaje u neprekidnom prijateljskom dijalogu, dijalogu koji se vodi po cijele noći ili u satima putovanja kroz pustinju. Božansko prijateljevanje ukorijenilo se duboko u njegovoj duši, ono je postalo tako čvrsto i trajno da mu sakramentalna nazočnost nije bila toliko potrebna kao hrana. Brat Charles proveo je šest godina bez dozvole da svete čestice čuva u svetohraništu. No čim je dobio tu dozvolu, presveti Sakramenat se ponovno nastanio na priprostom drvenom oltaru u dnu uska hodnika njegove kolibe. Samo jednostavan zastor dijeli svetište od radnog stola za kojim radi, od poljskog kreveta na kojem spava i od prostorije u kojoj prima svoje prijatelje.

Poslije, kada sve bude dovršeno, kad mali Isusov brat padne mrtav na pijesak, hostija se neće nalaziti u tabernakulu, nego će ležati kraj tijela svoga prijatelja, kao da je Bog na taj način htio pokazati neuništivo prijateljstvo koje je i preko smrti povezivalo euharistijskog Isusa i njegova slugu. Ta je činjenica vjerojatno samo simbol, ali u njoj je izražena zbiljnost koja bijaše osnovica njegova života.

*

Prijateljstvo uvijek dovodi do prisnog sudjelovanja u brigama i sudbini. Isus je samim svojim bićem Spasitelj, Posrednik, Otkupitelj: njegovo je djelo po svojoj biti bolno otkupljenje čovječanstva u poniženju i na križu. I ono najbitnije djelo brata Charlesa bit će sudjelovanje u tom mukotrpnom poslu, ulaženje u »Isusov rad«, kako je sam govorio. Ovo usko surađivanje brata Charlesa ostvaruje se u neprekidnoj prošnji, u stalnoj molitvi za spasenje svih ljudi, ali iznad svega u žrtvi i sudjelovanju u patnjama.[1] U njegovu životu nema ničega stvarnijeg ni konkretnijeg od tog sudjelovanja u otkupljenju. Ono poprima iste nijanse i izabire ista sablažnjiva sredstva: nemoć, slabost, prividni poraz, poniženje. Kao što se u predvečerje Kalvarije ljudima činilo da je Isusov život završio porazom, tako je izgledalo i s ocem de Foucauldom. Njegov najglavniji posao, onaj na koji bez sumnje u Tamanrassetu nitko nije obraćao pažnju jer je bio nevidljiv, ali je Bogu i njemu bio najvažniji, posao koji je bio plod njegova

1. »Isus je došao da spašava. I naš je životni posao spašavati duše, raditi na njihovu spasenju, služiti i davati svoj život da bismo ih spasili, kao što je to činio jedini zaručnik« (15. kolovoza 1910.). Zato je u njegovoj duši postojala »želja za trpljenjem... da bi ušao u Isusov posao, prikazao se zajedno s njime, ma koliko ništavan, kao prinos, žrtva za posvećenje ljudi«.

prijateljevanja s Isusom, sastojao se upravo u tome. Otkupljenje ljudi, svih ljudi, njegovih Tuarega[2] i mnogih drugih, osnutak bratstava, zvanje svojih učenika, sve je to u svojoj silnoj apostolskoj revnosti htio postići u onoj mjeri u kojoj je ljubio: »vapijući, žrtvujući se, umirući i posvećujući se«. To je ono što životu oca de Foucaulda daje njegovu punu vrijednost, premda u prvi čas možda ne izgleda tako. Ovdje je trebalo naglasiti ono što je kod svakog čovjeka, a napose kod sveca, najvažnije. To je narav njegovih osobnih odnosa s Bogom. Brat Charles zaista želi biti Isusu molitelju i patniku »vjeran drug u poslu«. Potvrda te suradnje s Bogom bijaše pečat božanskog kodeksa otkupljenja kojim je obilježen njegov život: poraz postaje oruđe života.

Ljubav prema ljudima, prema njegovim Tuaregima, koja je gorjela u srcu oca de Foucaulda sigurno se mogla zadovoljiti i takvim očitovanjem. Već je u tome bila punina! Zašto je morao napustiti svoju nazaretsku kolibu, zatim bratstvo u Béni-Abbèsu i živjeti među svojim tuareškim prijateljima kojima je postao sluga? Nije li mogao, možda i djelotvornije, raditi oko njihova spasenja iz daljine žrtvujući se i moleći u samoći? Ali uz taj nutarnji poziv brat Charles je primio od Krista i jedno drugo poslanje, koje ćemo pokušati shvatiti promatrajući njegov život u Tamanrassetu.

*

Čim je došao u Hoggar, otac de Foucauld je sagradio svoju nastambu nedaleko od sela Tamanrasseta. Ne samo da nije izbjegavao žitelje tog pod-

2. »Preporučujem ti svom svojom dušom obraćenje Tuarega. Prikazujem ti svoj život za njih« (bilješka iz dnevnika, 17. svibnja 1904.).

ručja nego je išao k njima, tražio kontakte, posjećivao ih, planirao obilaske onih plemena koja mu se nisu dovoljno obraćala. On je uvijek na raspolaganju svojim susjedima ili posjetiteljima. On je prijatelj koji se može naći u svako doba dana i noći. Kad je kod kuće, uvijek je tu, za radnim stolom ili u kapeli u molitvi, a kako je imao samo jednu prostoriju, nije se mogao braniti od nametljivaca. Da bismo shvatili u kojoj se mjeri davao i doslovce dozvoljavao da ga proždiru, valja poznavati temperamenat tih visokih nomadskih ljudina: u njih nema ni trunka stidljivosti ili nelagode, to su gospodstveni glavari velikih obitelji, nametljivi i veseli kao djeca, znatiželjni i indiskretni kao primitivci. Dobro su uočili da brat Charles dolazi čim ga zovnu. »Ne dopušta da ga čekaju«, ustanovili su na vlastito iznenađenje. Znamo da je tako činio već u Béni-Abbèsu, čak i u vrijeme zahvale: »Kako god počeo rano, uvijek me za vrijeme zahvale pozivaju tri-četiri puta.«[3] Takva nas pristupačnost zbunjuje kod čovjeka koji je po svom temperamentu bio sklon strogo računati vrijeme i unaprijed ga u tančine raspodijeliti. U Tamanrassetu su brata Charlesa doslovce gutali.

Njemu nije bilo dovoljno da bude gostoljubiv, da pomaže ili njeguje bolesnika, što su bili vanjski ali veoma stvarni izrazi njegove ljubavi: njegovo darivanje sama sebe Tuaregima ide još dalje. On nastoji prodrijeti u tajne njihova jezika, predaja i običaja koji su kao odraz njihove duše. Najveći dio vremena provodi u sastavljanju gramatike ili rječnika narječja tamašek, u skupljanju poslovica i narodnih pjesama; on u tu svrhu ne štedi ni vrijeme ni posjete. Žitelji Hoggara sjećaju se još i danas da je marabu govorio njihovim jezikom »bolje nego oni«. Brat

3. 29. kolovoza 1902.

Charles je često bio preopterećen tim lingvističkim poslom, čak je malo mrmljao protiv njega, napose zato što mu nije dozvoljavao baviti se fizičkim radom koji je smatrao pravim oblikom svog života u siromaštvu. On ipak bez skanjivanja prihvaća to kao svoju prvotnu dužnost. Sigurno je htio budućim misionarima pripremiti neophodna sredstva koja će im pomoći da brzo progovore jezikom toga kraja, no isto tako mu je bio cilj da sam može proniknuti urođeničku dušu. Ljubio je svoje »prijatelje Tuarege«, kako ih je sam nazivao, i zato ih je htio upoznati. Ovdje bismo mogli iznijeti nekoliko veoma značajnih crta, kao što je njegovo prijateljstvo prema Amenokalu Musi Ag Amastanu, koji ga je rado dolazio pitati za savjet. Našli smo, dapače, u očevim bilježnicama stranice u kojima je brižljivo zapisao što treba reći Musi kad idući put dođe. Možemo, dakle, točno zamisliti kako su izgledali razgovori dvojice prijatelja: otac se nije skanjivao savjetovati Amenokala i voditi ga da pravednije izvršava svoje poglavarske dužnosti. Isto tako ne možemo mimoići njegovu zaista očinsku naklonost prema mladom Uksemu koji ga je pratio na putu u Francusku: s njim je zaista postupao kao sa sinom. Ne možemo se dulje zadržavati na tome, i ove činjenice spominjemo samo zato jer jasno pokazuju na kojoj su razini bili očevi odnosi sa žiteljima Hoggara; tu je riječ o istinskim prijateljstvima, o izvjesnoj ravnopravnosti zasnovanoj na ljubavi.

Otac de Foucauld je učinio sve da se stvarno uklopi u ahaggarsku sredinu, i postigao je to koliko je bilo moguće. Njegov je poziv, dakle, zaista nazočnost u narodu, nazočnost koja želi biti svjedočanstvo Kristove ljubavi. Znamo da se držao pozvanim da »svojim životom viče Evanđelje,« i da je svojim bratstvima ostavio u baštinu dužnost šutljivog propovijedanja življenjem evanđeoskih krepo-

sti. Zato je brat Charles želio živjeti usred naroda, nije se zadovoljavao time da bude samo pokraj njega. On je svojim svakodnevnim ponašanjem, svojim boravkom među njima i cijelim svojim načinom života htio biti jedan od njih. Kod njega je to tako jasna i određena zamisao da se ne skanjuje u tom smislu izmijeniti uređenje svoje male braće: više ne želi velika bratstva, nego male zajednice, ne samo zato što to braći omogućava siromašniji život[4] nego što će na taj način biti bliže narodu: »*Dobro je sam živjeti u zemlji. Može se djelovati ne čineći nešto značajno jer postajemo pripadnici kraja. Postajemo veoma pristupačni i veoma maleni.*« Postati pristupačan i sasvim malen: to je čitav jedan program, i možemo razumjeti u kojoj mjeri zahvaća život. Ali ne postoji li u životu brata Charlesa još nešto osim tog poslanja šutljivog svjedočenja? Čini se da postoji. U svom pravilu iz 1911. godine on kaže da braća mogu apostolski djelovati u smislu priprema, ali da kasnije moraju prepustiti mjesto misionarima koje će poslati Crkva; on isto tako opravdava postojanje malih zajednica »jer to je bolje za spas duša, budući da su golema nevjernička područja koja valja obratiti.« Vidimo, uostalom kako se otac zanima za sve što bi moglo poslužiti njegovim susjedima ili pridonijeti većem blagostanju pučanstva: uči žene plesti, dijeli igle, planira dolazak redovnika ili redovnica, misli na škole za obuku domorodaca. Zanima ga sve što se tiče uređenja tuareškog kraja: gradnja putova, dolazak prvih automobila, upravni poslovi.

On u tom duhu pravde i jedino za dobro tuareškog naroda surađuje sa časnicima kojima je povjerena uprava na njihovu području. Zna se čvrsto

4. »Osnivati samo male zajednice... veliki samostani gotovo nužno poprimaju materijalnu važnost koja je neprijatelj neuglednosti i poniznosti.

založiti kad valja štititi njihova prava i braniti ih, kako od previše udaljene upravne administrativne službe, tako i od »rezua«, pljačkaških bandi koje su im odvodile stada.

Jednom riječju, cijelom je dušom postao Tuareg. Potpuno se predao tim ljudima, ne samo duhovno nego i ljudski, jer on zna da je kršćanski život nedjeljivo povezan s cjelokupnim ljudskim životom.

Za brata Charlesa sve je to jednostavno i jasno: postao je Tuareg, jedan od njih, kao ponizni brat koji ni ne pomišlja da je bolji, nego postaje prijatelj i iz tog položaja čini sve da njegovi prijatelji muslimani upoznaju evanđelje.

Ali što biva u svemu tome s njegovim osnivačkim planom? Je li u iznova sastavljanju pravila izrazio taj novi način apostolata kao što je učinio ranije s druga dva elementa svoga poziva? Jer sigurno je bilo nešto novo u njegovu načinu propovijedanja evanđelja »*cijelim životom.*«

Brat Charles bio je još uvijek uvjeren da je njegovo poslanje osnovati dvostruku obitelj: malu braću i male sestre, ali sad je znao da učenici neće doći za njegova života. »*Isus hoće da nastojim oko osnutka te dvostruke obitelji vapijući, žrtvujući se, umirući, posvećujući se i, napokon, ljubeći ga.*«

Predosjećao je svoju smrt. Već je odavna duboko u sebi osjećao kakvom će smrću umrijeti i priželjkivao ju je. Napisao je: »Imaj na umu da ti je umrijeti mučeničkom smrću: lišen svega, pružen po zemlji, gol, izobličen, pokriven krvlju i ranama, ubijen na silovit i bolan način.«

Bog je tražio od njega da žrtvuje svoju jedinu skromnu želju: da vidi barem *jednoga* sljedbenika koji bi nastavio započeto djelo. Ali to mu je uskratio; kao da ga je htio primorati da krajnjim činom vjere rodi svoje sinove i kćeri, vjerujući protiv svake ljudske mogućnosti, kao što se Abraham pokorio

Božjoj zapovijedi kojom je tražio da žrtvuje sina obećanja. Brata Charlesa de Foucaulda ubila je 1. prosinca 1916. godine banda Senusita koja je došla iz južnog Tripolisa. Izdan od susjeda, bez riječi je dopustio da mu vežu ruke na leđa dok je klečao pred vratima svog obitavališta. Nekoliko časaka kasnije ubio ga je metkom u glavu jedan mladi Tuareg.

»Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ne donosi ploda.«

II.
PORUKA IZ BÉNI-ABBÈSA

Béni-Abbès, 23. veljače 1950

Ove retke pišem u sjeni jedne od triju maslina koje je brat Charles zasadio u svom malom vrtu, u sićušnoj oazi gotovo divljih palmi, u dnu usjekline iz koje izbija fogara što daje malo čiste vode, ali zaista samo malo! Sve je tiho i mirno.

Već se pet dana nalazimo u Béni-Abbèsu. Meni je silno brzo prošlo vrijeme podijeljeno između braće i sestara i očeve kapele, gdje je od nedjelje presveti Sakramenat izložen danju i noću. Živimo u molitvi i sabranosti, koji zrače iz tog bratstva. Kapela sigurno nije točno onakva kakvu je sagradio otac, jer prije nisu postojala dva reda zidanih stupova što pridržavaju palmove grede. Ali oni svojim sjenovitim kutovima i zakucima čine ozračje još tajanstvenijim. Fini pijesak s dina pokriva tlo, a između stupova u sredini prostiru se hasure. U dnu, jasno osvijetljen dvama visokim prozorčićima koji ne priječe ulazak sjajnog pustinjskog svjetla, nalazi se oltar s ugrađenom vama dobro poznatom slikom Presvetog Srca na platnu. To nije onaj prvobitni drveni oltar; ovaj je sadašnji zidan, obložen bijelom sadrom. Sve je vrlo jednostavno. Iznad svetohraništa je sasvim skromna sivo obojena daska, gdje se izlaže presveti Sakramenat. Ni ona nije više ista koju je postavio otac. Presveti Sakramenat nalazi se u velikoj lunuli u pokaznici iz El Abioda koju podloga pridržava iznad kaleža. Jednostavno, a snažno podsjeća na euharistijsku žrtvu.

Mala braća i sestre nalaze se tu cijeli dan, klečeći ili sjedeći na pijesku, sasvim blizu euharistijskog Isusa. Sestre se klanjaju ujutro i u prvoj polo-

vini noći, a braća poslije podne i u drugoj polovini noći.

U podne i navečer kod jela čitamo pod šatorom očeve *Duhovne spise* ili odlomke iz njegova životopisa Renéa Bazina. Ovdje, na mjestu gdje je živio u njegovoj kapeli i pod zrakama euharistije, njegove riječi dobivaju sasvim novo značenje i mi nastojimo bolje shvatiti ono što otac očekuje od nas. On je stekao, živio i izmolio naše zvanje i sve treba prihvatiti u velikodušnoj vjernosti njegovoj poruci. Nemoguće je ovdje ne osjetiti alternativu: ili ćemo biti potpuno njegovi sinovi i kćeri, ili nećemo biti ništa. U mjeri u kojoj smo to sa svojom ljudskom slabošću do sada postigli, stojeći pred golemim zadatkom koji valja ispuniti, pred čitavim svijetom koji je otvoren pred nama i koji zove bratstva, ne možemo ništa bez obilja milosti i ljubavi, bez izlijevanja Duha Svetoga u nas, a što nam može izmoliti jedino srce sveca. Pustimo da nam sve prođe kroz dušu, u poniznosti punoj pouzdanja, hrabrosti i predanja, otvorenoj za sve što bude htio *»naš ljubljeni brat i Gospodin Isus«:*

»Slabost ljudskih sposobnosti uzrok je snage. Isus je gospodar nemogućega.
Jednu stvar neosporno dugujemo našem Gospodinu: nikada se ničega ne plašiti«

Ovdje je, u ovoj kapeli u Béni-Abbèsu, otac de Foucauld proveo sate i noći s Isusom, u prisnosti tako punoj ljubavi da se to ne da izreći. Ovdje je malo-pomalo, prepuštajući se Isusovu duhu, shvaćao svoj kasniji poziv potpunog predanja ljubavi. Ovdje se postupno preobražavao ideal o redovničkom životu, koji je sve dotle bio previše skučen pravilima i previše ovisan o izvjesnom okviru, u sve vjernije nasljedovanje Isusa, a samim time u sve veću poslušnost zahtjevima ljubavi prema bližnjemu, kao i potrese što ih sa sobom donosi život koji odlučno stupa u kontakt s braćom ljudima.

Započeti zid klauzure završava jednostavnim nizom kamenja, a u Tamanrassetu njegovo obitavalište postaje siromašna kućica otorena svima. No to ne sprečava oca de Foucaulda da mu oči duše budu neprestano privezane za Isusa s osjećajem neizmjernog divljenja i klanjanja. Mali brat Charles daje se voditi ne prianjajući ni uz koju određenu ideju, ni uz kakvu životnu formulu. Njemu je važno samo jedno: nasljedovati Isusa, nasljedovati Isusa u Nazaretu, sasvim se predati ljubavi prema Isusu, prema euharistiji, prema siromasima, prema svim ljudima. Duša mu je sve slobodnija, a njegovo vanjsko djelovanje sve raspoloživije.

No onaj njegov nutarnji poziv nije se promijenio. Premda više nema krutosti koju mu je nametao prijašnji vanjski oblik života, ipak je zadržao onu osebujnost posebnog poziva, koji sada živi iznutra, u nasljedovanju Isusa punog ljubavi:

»Tvoje pravilo: slijediti mene... Činiti ono što bih ja činio. U svemu se pitaj: 'Što bi učinio Gospodin?' i čini tako. To je tvoje jedino pravilo, ali ono je apsolutno.«[1]

Brat Charles je spreman na sve da bi slijedio Isusa, spreman je *»ići do na kraj svijeta i živjeti do sudnjeg dana«*. Ali uvijek ostaje mali, sasvim siromašni brat Isusa iz Nazareta.

*

Ni mi se ne moramo bojati pogledati u lice zahtjevima Isusova poziva. Mala braćo, mogu vam ovdje kazati sa svom snagom i sigurnošću koje su mi primjer oca Foucaulda i Isusova milost stavili u srce: ne treba se više bojati, a preuska životna pravila i prekruta načela smijemo kršiti onoliko koliko smo vjerni tom prisnom nasljedovanju i sjedinjenju u ljubavi. Duše nam žude za Isusom, žeđaju da ga slijede u njegovu konkretnom siromaštvu, žeđaju da ostvare u nama ono što je on na galilejskoj gori proglasio blaženim, žeđaju da ga ljube, gledaju, pro-

matraju u neprekidnoj molitvi, žeđaju da ljube svu našu braću, napose najsiromašnije, da ih ljube kao prijatelje, radi njih samih, svakoga kao da je jedini na svijetu, ne tražeći rezultata ni apostolskog učinka, nego ne mjereći svoj rad, ne pokušavajući ga neprestano vrednovati nekim apstraktnim mjerilima da bismo saznali je li taj i taj postupak u skladu s pozivom malog brata. Mi se moramo uvijek pitati, kao što se pitao otac de Foucauld, što bi učinio Isus na našem mjestu. Bit ćemo suđeni po ljubavi, po vjernosti naših odgovora Isusovim zahtjevima. Isus je živ, živo je njegovo Evanđelje. On mora biti vrhovno pravilo našega života.

*

Isus u prvom redu zahtijeva od vas, mala braćo, da se date najsiromašnijim ljudima u sasvim nesebičnom prijateljstvu. To znači: nježno, bratski ljubiti one koje će vam Gospodin poslati, napose one najnapuštenije i koji najviše trpe.

Baš zbog svoje tehničke savršenosti zapadnjačka civilizacija, u svom savršenom obliku kao što je američka civilizacija, ili u istočnom obliku kao što je sovjetsko uređenje, sve više teži racionalizaciji zadovoljavanja ljudskih potreba. To se povjerava različitim službama i na njih se raspodijeljuje. Čovjeka sve rjeđe nazivamo njegovim vlastitim imenom, s njim se sve rjeđe postupa kao s osobom, s tim jedinstvenim bićem na svijetu koje ima srce, svoje patnje, svoje probleme, svoje radosti i obitelj koja ne pripada drugima. Zna se samo za njegove bolesti i kako bi se liječile, njegov nedostatak novca i kako bi mu ga pružili, potrebu za krovom nad glavom i kako bi ga smjestili, potrebu za odmorom i razonodom i kako bi je zadovoljili. Ne moram dalje naglašavati, vi znate što želim reći. Što se više brinemo za čovjeka, to veću ulogu dobiva tehnika, i to čak u ime ljubavi prema čovjeku, što pokreće tešku upravnu mašineriju koja ne

pozna čovjekovo srce. Ne možemo više nijekati tu potrebu tehnike, ali ona zarobljuje čovjeka, a kršćani, redovnici, svećenici kao da su prisiljeni podvrgnuti se njezinim zakonima kako bi je stavili u službu ljubavi. Time se sami izlažu opasnosti da budu zarobljeni. To se događa s redovnicom u bolnici koja se o bolesnicima može brinuti jedino kao o »slučajevima« koje znanstveno njeguje ali nema više vremena da svakog pojedinog ljubi kao osobu. Ta se opasnost često uočava, ali ne znam uspije li se uvijek izbjeći.

Mala braćo, vi po svom zvanju niste određeni za stvaranje tjelesnog ili duhovnog blagostanja: Isus ne traži od vas to, nego traži, kao najveće svjedočanstvo, kao neku vrstu protuteže prevlasti tehnike kojoj može podleći apostolat Crkve u svijetu, da ljubite nekoliko nesretnih ljudi, nekoliko siromaha, nekoliko bolesnika, one koje Isus bude htio da ih ljubite prijateljski, nježno, kao osobe a ne kao slučajeve kojima treba pomoći. Uostalom, često vam neće biti moguće ublažiti njihove patnje, premda biste morali učiniti sve što je u vašoj moći, služeći se skromnim sredstvima kojima raspolažete. Isus je ozdravio nekoliko bolesnika na putu, ljubio je nekolicinu prijatelja; činio je to na tih i ljudski način, ne idući za količinom i učinkom.

Kada naiđete na svom putu na nekog ubogog momka, nekog tko je ostao bez posla, na bivšeg zatvorenika, na obitelj u oskudici, morate se sjetiti da imaju pravo zahtijevati svu vašu ljubav. Svaki je čovjek, kao slika Božja, nešto apsolutno. Nije gubitak vremena ljubiti najneznatnijeg čovjeka kao brata, kao da je jedini na svijetu. Usudio bih se reći da je on, ma kolika bila njegova moralna bijeda, dostojan ljubavi kao što je sam Bog dostojan da bude ljubljen.

Ponašanje male braće prema drugima mora biti sasvim prožeto tim poštivanjem, tom tankoćutnošću koja se obraća Božjoj slici što se nalazi u svakom čovjeku. To mora zauvijek ostati svojstvo brat-

stava: nikada ne ići za učinkovitošću u ljubavi kada je to na uštrb nježnosti, srdačnosti, odnošenja prema svakomu, kao da je jedino biće na svijetu.

Neki će od vas biti pozvani da rade u bolnicama, dispanzerima ili leprozorijima. Oni će njegovati bolesnike. Moraju to činiti u tom duhu i ujedno s najvećom mogućom stručnošću. Ali mala bratstva neće nikada preuzeti neki organizirani zadatak, ma kakav on bio.

Siguran sam da razumijete to što ja vrlo nedostatno tumačim. Isus hoće da se posvetite ljubavi prema braći; a vaše odbijanje da bratsku i prijateljsku ljubav žrtvujete učinkovitosti, ne osuđujući pri tom kršćansko korištenje najsavršenijim tehnikama, bit će, na njegovu planu ljubavi prema ljudima, kao svjedočanstvo onakve ljubavi kakvom Isus neprestano ljubi svakoga od svoje braće i zbiljsko sudjelovanje u toj ljubavi.

Otkad sam to shvatio, istinski poštujem upornost onog ubogog lutalice koji će radije mirno umrijeti u svom šatoru, okružen ljubavlju svojih najbližih, nego da ode u bolnicu, gdje bi možda ozdravio, ali bi bio samo anonimna stvar, jedan od bezbrojnih slučajeva, samo broj u bolničkoj sali. Tu ima pravo on, a ne čovjek moderne civilizacije, jer je svojim ljudskim nagonom stavio patnju i smrt na njihovo pravo mjesto: one su manje zlo od uništenja ljudske osobe. Neka vam to bude uvijek na umu u vašim odnosima s ljudima.

Za malog brata nema nikakva smisla ocjenjivati svoje djelovanje količinski. Mi moramo činiti sve da sačuvamo taj bratski oblik primanja u bratstvima određenim za njegovanje bolesnika kakva mogu postojati u nekim misijskim zemljama. Zato će mala braća isto tako biti pozvana da žive jednostavno, kao prijatelji, među onima prema kojima se društvo više ne zna odnositi kao prema osobama: među zatvorenicima, među »rubnima« i osuđenicima. Mali brat neće moći činiti ništa drugo doli da se odnosi prema njima kao prema ljudima i prijateljima, ali to će biti neprocjenjiv dar.

Ako ne budete sjedinjeni s Isusom, nećete moći biti siromasi kako to Isus želi, nećete imati hrabrosti preuzeti na sebe tegobe radnika i bolesnika, nećete moći dovoljno ponizno i bratski ljubiti. Brat Charles je upravo u stalnom promatranju svog *ljubljenog Brata i Gospodina Isusa* crpio onu neutaživu potrebu da mu bude nalik u svemu: u njegovu siromaštvu, njegovu radu, poniženju i trpljenju, a napose u herojskoj velikodušnosti njegove ljubavi.

Ali postoji još nešto mnogo više: ne bih htio da dođete u napast da gledate na molitvu, sjedinjenje s Isusom, kao na sredstvo kojim ćete ostvariti život po Evanđelju koje vas privlači. To bi značilo potpuno izvrnuti vrednote, to bi značilo potpuno neshvaćanje duše oca Foucaulda. Čitajte ponovno njegove meditacije i vidjet ćete da je on ljubio Isusa iznad svega, zbog njega samoga. Nikada to nemojte zaboraviti, mala braćo! Ali kako da vam riječima objasnim da je Isus sve u vašem životu, da on mora bit vaša jedina ljubav, a sve ostale ljubavi su samo njezino preobilje, i da isto tako i svijet i svaki čovjek pojedinačno očekuje jedino Isusa? To uvjerenje mora biti polazna točka vašeg poziva, a to vam može otkriti jedino Bog; vi ne biste mogli doći da u dnu svoga srca niste čuli taj Isusov poziv. Jedino ste zbog njega počeli sve ostavljati. Ali to nije dovoljno. To prvo predanje mora se neprestano obnavljati; ta nesavršena ljubav, koja je još u zametku, mora rasti. Moja mi razlaganja izgledaju vrlo siromašna u usporedbi sa stranicama što ih je napisao brat Charles, i ne mogu drugo nego pozvati da ih iznova čitate. U njima ćete naći svu privlačnu snagu isključive i strastvene ljubavi prema Isusu:

»Djeco moja, ono što želim od vas u molitvi, to je ljubav, ljubav, ljubav.«[5]

Upravo to svjedočanstvo suvremeni svijet očekuje, jer svijet je možda previše zamrsio odnose između čovjeka i Boga: previše se umuje, previše se

5. Écrits spirituels, str. 161.

traže metode, sredstva, tehnika, pa i u duhovnom životu ili apostolatu. Neka jednostavna i žarka prisnost s Isusom bude vaša snaga i svjetlo! Nemojte se toga stidjeti! Nemojte se nikada crvenjeti zbog svoga prijateljstva s Isusom, on to želi od vas! To je bio i pravi razlog sve većeg utjecaja oca de Foucaulda, a ne književni oblik i privlačnost stranica što ih je napisao samo za sebe, ne brinući se nimalo za dopadljivost i ne služeći se umjetnim sredstvima da bi dirnuo. One su odjek njegova života: vi ne možete imati drugoga ideala:

»Nastaviti u sebi Isusov život: misliti njegove misli, kazivati njegove riječi, činiti njegova djela... Neka on bude taj koji živi u meni! Biti slika našega Gospodina u njegovu skrovitom životu: svojim životom vikati Evanđelje na krovovima. 'Veni': odvažnost mora biti jednaka volji... Vrijeme je da ljubimo Boga. Tražiti jedino Boga.«[6]

Ovdje je ta prisnost s Isusom previše značajna da bih se osvrnuo na nju s nekoliko redaka. Vratit ću se na to opširnije nekom drugom zgodom; sada bih htio samo upozoriti da u životu malog brata molitva zauzima najvažnije mjesto. Čini mi se da je molitveni život oca de Foucaulda imao neka karakteristična obilježja na koja ću se ukratko osvrnuti.

Mi, kao i otac de Foucauld, moramo *vjerovati* u Isusa, Gospodara nemogućega. Moramo vjerovati da nas je Isus pozvao i u zbiljnosti tog poziva logično nalaziti hrabrosti da prihvatimo zvanje koje će možda zahtijevati od nas junaštvo da se na sve odvažimo zbog Isusa.

»Malovjerni, zašto si posumnjao?«
(Mt 14, 31).

»Kako veliku vjeru Gospodin traži od nas, i s pravom... Kakvu mu vjeru dugujemo?... Nakon Gospodinove riječi 'Dođi' Petar se nije smio više ničega plašiti, nego s povjerenjem hodati po vodi... Isto tako, kad nas je Isus zasigurno pozvao u određeni stalež ili zvanje, ne smijemo se ničega plašiti, nego bez skanjivanja pristupiti i najtežim zaprekama. Isus je rekao 'Dođi', dana nam je milost da hodamo po valovima. Nama se to čini nemogućim, ali Isus je gospodar nemogućega... Potrebne su, dakle, tri stvari: najprije učiniti kao Petar — moliti Gospodina da nas sasvim jasno pozove k sebi; zatim, kada smo jasno čuli taj 'Dođi', bez kojega nemamo prava baciti se u vodu (to bi bila umišljenost, nerazboritost, ozbiljno ugrožavanje života; to bi bio grijeh, često i teški grijeh, jer ugroziti život duše još je veći zločin nego izložiti opasnosti tjelesni život), kada smo jasno čuli (sve dotle naša je dužnost čekati i moliti), baciti se u vodu bez oklijevanja kao Petar. I napokon, trebamo, nakon onog 'Dođi', koji je izišao iz Božjih usta, s povjerenjem ići do kraja po valovima bez trunke nemira, sigurni da će nam, budemo li s pouzdanjem i vjerno hodali, sve biti lako na putu na koji nas je Isus pozvao, i to zahvaljujući riječi 'Dođi'. Hodajmo, dakle, putem na koji nas on zove, s apsolutnom vjerom, jer 'nebo će i zemlja proći, ali njegova riječ neće proći'.«[7]

Život pojedine male braće, situacija nekih bratstava činit će se kao ludi pothvat iznad ljudskih snaga. To je možda istina, ali ako to Isus hoće, mi ne smijemo oklijevati. Temelj naših odnosa s Isusom je jaka, nesalomljiva vjera.

Ta ista vjera s neizmjernom ljubavlju i poštovanjem, dovela je oca de Foucaulda do euharistije. Do tog nježnog i čvrstog prijateljstva s Isusovom osobom moramo doprijeti preko takve ljubavi i euharistijske žrtve. Za oca de Foucaulda Isus nije mogao biti, nije nikada bio, netko dalek i apstraktan, čak ni onda kad se u tami vjere morao boriti da sačuva osobni dodir što ga više nije osjećao s onim koji je njegova jedina ljubav, ili da bi strpljivom upornošću ustrajao u hrabroj, često bolnoj molitvi.

6. Isto, str. 218.

7. Isto, str. 106.

U tome vam, mala braćo, koji često ne znate kako moliti i želite to naučiti, otac de Foucauld mora biti uzorom.

Cijeli naš život, kao i njegov, ovisi o stvarnosti naše prisnosti s Isusom. U tome nam, kao i u drugome, on mora biti vođa. Isusov duh ne moli u našim srcima ako mu nismo pošli ususret, ako mu nismo prokrčili put *»Moliti znači misliti na Boga ljubeći ga«*. Ta jednostavna očeva definicija molitve jasno nam ukazuje da moramo uložiti sav svoj trud kako bismo naučili misliti na Boga. Otac de Foucauld je također daleko od pasivnog očekivanja da sve učini djelovanje Duha Svetoga, kao i od pretjeranog služenja nekom metodom koja će naše misli usmjeriti k Isusu. Ali u načinu njegove molitve postoji žarko, hrabro i sasvim određeno zalaganje u koje on stavlja svu svoju volju, cijeloga sebe.

Mali brat mora naučiti da ostane sjedinjen s Isusom u najrazličitijim situacijama od kojih će neke izgledati neobično teške. Ne smijemo očekivati da se to zbude samo od sebe, premda je to besplatan Isusov dar. Pošto smo stavili u Boga našu najludu nadu i najpouzdaniju vjeru, moramo na neki način najbolji dio nas, našeg razuma i srca, uz pomoć jednostavne ali sasvim određene metode, staviti u službu molitve i Isusove nazočnosti. Ovo napominjem samo usput, ali htio bih da gledate brata Charlesa kao onoga kome je istinsko poslanje naučiti moliti Malu braću. Ovdje sam, u oratoriju bratstva, duboko shvatio da brat Charles mora biti naš učitelj u molitvi.

Osim pogleda šutljivo uprta u Isusa i zaljubljene nazočnosti do njegovih nogu, brat Charles je uvijek razmatrao Božje riječi iz evanđelja, kako bi prema njima uskladio svoj život. Evanđelje će za nas zaista postati živo životno pravilo, jer ćemo ga s ljubavlju čitati i jer ćemo znati u srce prihvatiti Isusove riječi kao zapovijed koju treba pretočiti u djela. Što im se više suobličimo, to ćemo ih bolje

razumjeti. Nemojmo nikada primiti svjetlo, ma kako ono bilo maleno, a da ga u svom životu odmah ne pretvorimo u djelo. Ništa nije zamornije ni besplodnije nego meditirati u zatvorenom krugu, ostajući uvijek na planu umovanja o istinama ili moralnim vrednotama, ne provodeći ih nikada u djelo u vlastitom životu.

»Ne mogu zamisliti ljubav bez potrebe, bez neodložne potrebe za sličnošću i istovjetnošću«.[8]

*

Otac de Foucauld nije došao do potpunog posjedovanja svoga zvanja odjednom, nego postupno. Vlastitost života je da krene od zametka i postupno raste do potpune zrelosti. Isto će tako biti u duši svakoga malog brata. Bez obzira na to kolika je njegova velikodušnost i želja, on neće moći već od prvoga dana za Isusa i njegovo Evanđelje svjedočiti životom molitve među ljudima. On će morati rasti, i zato prolaziti kroz izmjenične faze kojih će trajanje, pa i redoslijed izmjenjivanja, biti kod svakoga drukčiji. Samoća i skriveni život, umor od rada i davanje samoga sebe zahtjevima siromaha, sabranost i studij, to su etape potrebne svima. Nekima će biti potrebno prilično dugo razdoblje skrivenoga života prije nego budu mogli živjeti sjedinjeni s Isusom usred ljudi; drugi će, naprotiv, moći živjeti povučenim, velikodušnim životom bez iluzija istom kad prođu kroz kušnju vlastitog davanja drugima. Valja budno paziti da se svatko stavi u situaciju najpogodniju za djelovanje Duha Svetoga u njegovoj duši. Možda će nekima biti potrebne duge godine priprave prije nego budu mogli živjeti u punini ideal male braće.

Vjerujem, uostalom, da ti različiti vidovi formacije ne iziskuju uvijek posebne uvjete nego je više riječ o različitim stavovima duše koje valja saču-

8. Écrits spirituels, str. 106.

vati, i onda kada ih ne nalazimo u vanjskim situacijama u radu ili istovjetnim misijama. Dakle, više je riječ o psihološkim etapama, o ispravnom poznavanju sama sebe, o shvaćanju onoga što Duh Sveti traži u svakom času.

Ne bih htio završiti prije nego što istodobno naglasim i tu potrebu za postupnom formacijom i činjenicu da etape te formacije neće biti za sve iste.

U većini slučajeva to sporije ili brže nutarnje sazrijevanje ostvarit će se u normalnim radnim ili misionarskim bratstvima. Ipak će uvijek biti potrebno, u dužim ili kraćim razmacima, sačuvati vrijeme za sabranost. Zato se bratstva malo-pomalo okupljaju oko središnjih bratstava klanjanja, među kojima kao da je glavno ovo u Béni-Abbèsu, ne po broju braće koja tu mogu živjeti, nego jer će ono uvijek za sve učenike brata Charlesa predstavljati mjesto gdje je on molio i živio evanđeoski ideal koji žive i oni.

III.

PORUKA IZ MAR-ELIASA

Pustinjačko sklonište u Mar-Eliasu kraj Damaska (Sirija), 19. lipnja 1950.

»Iziđi i stani u gori pred Jahvom. Evo Jahve upravo prolazi« (1 Kr 19, 11)

Nije mi slučajno poklonjen ovaj dan samoće u svetištu o kojem vrlo stara sirijska narodna predaja kaže da je bilo boravište proroka Ilije u »damaščanskoj pustinji«. (1 Kr 19, 15). Bijedna kapelica obješena na strmu hrid jednog planinskog vrha što se uzdiže iznad puste ravnice. Nigdje nikakva čuvara. Do nje se dolazi stepenicama što se spuštaju s visoravni. Iza kapelice niže se nekoliko spilja od kojih je jedna pretvorena u svetište s oltarom i ikonostasom. Sve je siromašno i činilo bi se napušteno da nije naivnih svjedoka pučke pobožnosti u obliku luči od maslinova ulja, debelih šarenih svijeća što vise kao zavjetni darovi i svakovrsnih malih predmeta, krpa, pribadača, pramenova kose obješenih na okvir prorokove ikone koja se nalazi iznad oltara u kapelici i u spilji. Pišem vam u maloj crkvici a pred očima mi je velika ikona od dva metra koja prikazuje proroka kako ga izjeda revnost za Jahvu, držeći još uvijek u rukama mač kojim je pogubio lažne Baalove proroke, od kojih mu jedan prerezana vrata leži do nogu. Druga, manja ikona ranijeg stila prikazuje isti prizor, a iznad toga prorokovo uznesenje zajedno s kolima, dok Elizej diže ruke da primi učiteljev plašt.

Jučer sam pročitao odlomke iz Starog zavjeta u kojima se govori o tom Božjem čovjeku. Ovdje zaista vlada njegov duh, u ovoj divljoj samoći gdje se

ne čuje ništa osim huke vjetra kroz pećine. Ilija je zaista bio čovjek opasan božanskom snagom koji je svjedočio o jedinstvenoj i transcedentnoj veličini Izraelova Boga, usred naroda potčinjena materijalizmu idolopoklonstva, kroz nevolje života proždiranog zahtjevima neodgodiva poslanja i u sustalosti srca, svjesnog svoje bijede i unatoč tome izjedana čežnjom za licem njegova Boga koga je jednom nazreo u sjeni tajne u planinskoj spilji.[1]

Strahovita suprotnost između božanske snage i ljudske slabosti čovjeka koji je u napasti da padne u malodušnost, između pripadnosti narodu, kojemu je postao gotovo vođa, i potrebe za samoćom. Gospodin je prebivao u Ilijinoj duši. Svijest o vlastitom poslanju, nepoljuljana vjera u nadi, neumorna hrabrost, to su odlike njegove duše. Htio bih da taj Ilijin duh siđe u duše vas male braće. Taj proždirući oganj ljubavi prema Gospodinu ostavio je iste duboke tragove u duši oca de Foucaulda.

»Od dana Ivana Krstitelja do sada kraljevstvo nebesko silom se probija, i siloviti ga grabe. Zapravo, ako hoćete: on je Ilija koji ima doći. Tko ima uši, neka čuje.« (Mt 11, 12. 14-15). Htio bih da još jednom promeditirate stranice oca de Foucaulda koje su odjek toga duha, kako bi vam se utisnule ne u pamćenje, nego u život. Čitajte ih napose u časovima kada budete doživljavali svu oštrinu suprotnosti između svojih bijednih mogućnosti i odgovornog poslanja bratstva koje vas baca među puk potčinjen materijalizmu idola napravljenih čovjekovom rukom, kad budete u napasti da sjednete pod smreku malodušnosti i obeshrabrenosti.

I ovdje će, u ovu pećinu proroka Ilije, od vremena do vremena biti poslano nekoliko vaše male

1. »Sam ode dan hoda u pustinju; sjede ondje pod smreku, zaželje umrijeti i reče: 'Već mi je svega dosta, Jahve! Uzmi dušu moju, jer nisam bolji od otaca svojih'« (1 Kr 19, 4). Pročitati cijelo poglavlje, napose prizor Ilijina i Božjeg susreta u spilji (v. 11-13).

braće da u vaše ime svima zatraže izlijevanje tog duha sile u ljubavi. I u tom Isusovu duhu, sačinjenom od *nade pune pouzdanja* u vaše poslanje i *hrabrosti* pune silovite ljubavi, htio bih vam iznova govoriti o pravom smislu i posljedicama našega staleža siromašnih radnika, u perspektivi našeg redovničkog i molitvenog života.

*

Mala Isusova braća pozvana su da se trude u molitvi i vjeri koja će katkada provreti iz patnje njihova vlastitog života, ali još češće možda iz posvemašnjeg sudjelovanja u fizičkoj i moralnoj bijedi onih koji ih okružuju.

Ta uklopljenost u bolno čovječanstvo čvrsto je povezana s izvorom njihove molitve, i za njih ne smije biti pitanje u kojoj će se mjeri služiti i vrelom. Kartuzijancu, kao i trapistu, dužnost je da sve isključi iz svoje molitve koja je čista kontemplacija. Mali brat u većini slučajeva ne mora tražiti molitvu koja će biti odvojena od ljudske tjeskobe koju nosi u sebi. Kroz njegovu dušu mora prolaziti molitva siromašnog čovječanstva, upregnutog u teški svakodnevni rad. Zato se nemojte čuditi, mala braćo, što ćete otkriti kako vaša molitva najčešće mora imati oblik bolne težnje, nejasnog očekivanja ili neutažene žeđi usmjerene k Isusu Spasitelju i tako svjesna vaše nemoći i potpune nesposobnosti, te će vam to u pojedinim časovima biti bolno. Ne vjerujem da po svom pozivu možete očekivati oblik molitve u kojem biste se zaustavili i počivali. Vi ste iz ljubavi povezali svoju sudbinu sa sudbinom ljudi koji su u neposrednom hodu prema svjetlu. Po molitvi vjere postići ćete za njih onaj minimum vjere koji im je neophodan da bi usmjerili život k Bogu. Trudeći se oko nade koja će u određenim trenucima teško podizati vaše srce prema Isusu, olakšavat ćete onima koji očajavaju, a po ljubavi koja je kao neutažena žeđ za Isusom i posjedovanjem

njega, po toj ljubavi koja je više želja nego počinak u posjedovanju, postići ćete za ljude, koji su sagnuti k zemlji, da makar i nejasno žele Onoga koji je sama Ljubav. U tom će smislu Duh Sveti raditi u vašem srcu i dobro je da znate u kom će vas smjeru voditi, kako ne biste ometali njegovo djelovanje u sebi i kako biste se ugodno osjećali u tom obliku molitve. Kao i uvijek, Isus nam mora biti uzor. Mi smo na poseban način pozvani živjeti molitvu koja se dizala iz njegova srca dok se oko njega tiskala gomila bolesnika i siromaha, dok je bio shrvan umorom od hodanja po prašnim putevima i dok su ga svi toliko gurali i tražili da nije stigao jesti; takvoj nas molitvi Isus želi pridružiti, molitvi koja mu je izmamila jecaj: »Žao mi je naroda, jer su već tri dana uza me i nemaju što jesti« (Mk 8, 2). »I sažali mu se, jer bijahu kao ovce bez pastira...« (Mk 6, 34). »Duša mi je sada potresena, i što da kažem? Oče, izbavi me iz ovog časa?« (Iv 12, 27).

Isto je tako teška i krvava molitva muke u Getsemaniju, molitva vlastitog prikazanja pridružena dalekovidnoj viziji ljudske bijede, one bijede koju vi dodirujete i na koju nikako ne smijete zaboraviti. To je molitva koja je živjela, poput drhtavog plamička skrivenog pod teškim pokrovom umora njegova izmučenog tijela, dok se vukao po kamenitu putu, pritisnut križem, u posljednoj borbi svoje smrtne muke. Najveći čin Isusova života, najveći dokaz njegove ljubavi, čin koji je spasio svijet nije se odvijao u počinku i rascvjetalosti smirene molitve —kao što je moglo biti — nego u bolnom naporu molitve koja teško nalazi svoj put kroz umor tijela satrvena patnjom.

Zašto ne bi postojao *takav redovnički život koji će omogućiti Isusu da u nama ponovno živi tu molitvu?* Već sam vam govorio o nadi koju radnici, siromasi, oni koji se svijaju pod brigama, moraju naći u velikodušnosti vašeg života i života bratstava. Zato je otajstvo križa važno za vas. Snažno to osjećam, mala braćo, svaki put kad me put

nanese u Jeruzalem, Getsemani i Betlehem, u mjesta gdje je on živio i trpio. I tu na poseban način morate biti *drugovi*, mala Isusova braća.

Vaša molitva nije odijeljena od života ljubavi, raspoloživosti, od sudjelovanja u brigama i radu siromaha. Svi ste to osjetili. Svi ste dublje osjetili da više ne možete odvojiti tu misao od misli na Isusa i često vam se u srcu rađa velika želja za molitvom u isto vrijeme kad i bolan osjećaj nemoći. Treba pojačavati tu želju za molitvom, no još je potrebnije da završi *činom molitve*. I tu je možda jedna od najvećih opasnosti našeg poziva: da se lako zadovoljavamo željom koja je bez sumnje po sebi već molitva, napose ako se produbljava i postaje stalna. Ali ona se mora pretvoriti u očekivanje Isusa u vjeri, u ljudskoj neaktivnosti koja je molitveni znak koji nas sam, i bez riječi, stavlja pred Boga.

Siromaštvo i patnja, naša kao i tuđa, zajedno sa zbiljnošću euharistijske nazočnosti postaju sredstva kojima se molitva vjere diže iz dna naših duša. Neprekidno traženje Isusa u našem životu oslanja se na blaženstva, i ona moraju za nas biti bliske i konkretne stvarnosti.

No pokušamo li u svoj život unijeti molitvu kartuzijanaca ili kontemplativaca, bit ćemo rastrgani do dna vlastitog bića i život će nam postati obaveza koju nećemo moći ispuniti. Mi smo, iz ljubavi prema braći, žrtvovali uvjete za smirenu samotnu kontemplaciju; Isus nije nikada tražio takav oblik molitve od svih duša koje ga žele slijediti, ali je zato uporno zahtijevao ustrajnost u neprekidnoj molitvi. Djelovanje Duha Svetoga toliko je mnogostruko da može roditi i učvrstiti u nama stalnu i neprekidnu molitvu, onu na koju Isus poziva kad traži da se »svagda moli«, onu na koju smo se obavezali, postajući mala braća, da ćemo je dovesti do krajnih mogućnosti naše velikodušnosti. Naša je molitva onakva kakvu Isus traži *od svih ljudi*, od svih jadnih grešnika. Prema njoj moramo težiti svom svojom vjerom. Isus se ne može rugati jadnim ljudima,

i kad zahtijeva nešto od nas, znači da je to *moguće* uz njegovu pomoć. Dovesti do savršenstva ljubavi molitvu carinika, molitvu grešnice, svih bolesnika i slijepaca koji su opsjedali Isusa danju i noću: mi toj milosti moramo otvoriti srce. Tada će molitva biti u našem životu, a ne sa strane, i tu će nalaziti hranu jer ćemo naučiti sve gledati *u vjeri*, očima samoga Gospodina.

Sada je čas da se podsjetimo na one duboke riječi mudrog Gandhija: *»Kada se umače ruka u zdjelicu s vodom, kada se potpiruje vatra pušući u bambus, kada se nižu beskonačni brojevi u računovodstvu, kada se pržimo na suncu, gacamo po mulju rižina polja, kad stojimo ispred topioničke peći, ako tada ne ostvarujemo isti religiozni život kao u molitvi u nekom samostanu, svijet neće biti nikada spašen.«*

*

U tom pogledu moramo slijediti Gospodinov primjer, ne samo zato da bismo sačuvali u sebi mogućnost stalno žive molitve, nego i zato što moramo uvijek ostati vjerni dužnosti koja nas goni u svakom času, da budemo klanjatelji Ocu; jer, ako je sudjelovanje u patnjama i naporu svijeta polazna točka našeg života prikazana u molitvi, ne smijemo zaboraviti da naša molitva, u ime svih, mora biti i *klanjanje*. Zbog stalnog dodira s ljudima u opasnosti smo da zaboravimo taj vid klanjanja: izlaganje presvetog Sakramenta koje nas dovodi Isusu, prikazanu Ocu za sve ljude, noćni časovi molitve, mjesečne duhovne obnove provedene u šutnji, bratstva klanjanja, sve će nas to stalno podsjećati na taj drugi vid našega poziva i naše molitve. U trenucima šutnje provedenim do Isusovih nogu, vraćat ćemo se navici koju ne smijemo nikad izgubiti, tj. da živimo za njega. Pritisnuti ljudskom bijedom, ne smijemo popustiti napasti koju su osjetili apostoli kad su prisustvovali rasipničkoj Magdaleninoj gesti

kada je izlila dragocjeni miomiris na Isusovo tijelo. To unošenje časova samoće u naš život trebalo bi nas sačuvati od takvog mentaliteta jer bismo inače mogli zaboraviti da je Isus sam dostojan da mu se klanja i da ga se ljubi, da vrijedi potrošiti vrijeme na njega i onda kad na svijetu postoje bića koja plaču i trpe. *Taj vid »gubljenja vremena« iz ljubavi,* pod kojim nam se katkad ukazuje naš čin čiste molitve, jest sredstvo kojim ćemo provjeriti vrijednosti naše vjere u božansku transcedentnost i pročistiti naše odnose s ljudima. Rijetko se shvaća taj vid našega života »koji ne služi ničemu i nikome nije od koristi,« i to nas katkad navodi da više »ne gubimo to vrijeme« koje bismo mnogo bolje iskoristili njegujući nekog bolesnika, pomažući nekoj obitelji u bijedi ili djelotvorno sudjelujući u borbi za veću pravdu među ljudima. U materijalističkoj i marksističkoj sredini, gdje efikasnost postaje apsolutni kriterij vrijednosti, ta napast može biti stalna i može ohladiti našu vjeru u Božje otajstvo. Isus je *otajstvo*. On ne može to ne biti. I naš će život, u onoj mjeri u kojoj pripada njemu, također biti otajstvo. Nemojmo izbjegavati to otajstvo: to bi značilo malovjernost, slabost, ljudski obzir ili zavaravanje o naravi naših odnosa s Bogom.

Hoće li nas noćna molitva ili duhovne obnove u samoći dovesti do molitve slične molitvi klauzurnih redovnika? Isus nam, naravno, može izliti u srca rijeke kontemplacije, i slobodan je učiniti što želi. Ipak mi se čini da ni onda naša molitva ne može težiti za promatranjem Božjeg otajstva na isti način kao što ga promatra klauzurni redovnik; tijelo će nam možda još biti teško od umora, a duh nenavikao da se prepusti takvom obliku molitve. Prepustimo se sa svom svojom velikodušnošću Isusovu duhu da djeluje u nama! Preko svete euharistije u dušu nam mora ući šutljivo klanjanje kojim se Isus klanja Ocu. Ni tu se ne možemo odijeliti od tereta duša i njihove bijede koja će nas pritiskati. Tako će naša molitva biti bliža onome što se zbivalo u Isusu

kad se, shrvan umorom, penjao na goru da moli u tajnosti. Zar je bilo moguće da on u svojoj otkupiteljskoj duši ne nosi onu množinu moralne i fizičke patnje što se tijekom dana izredala u njemu?

Možda ćemo time doći do čistijeg klanjanja. Klanjanje je udivljenje nad najuzvišenijim i skrivenim božanskim otajstvom. Po Isusu znamo da je to otajstvo ljubavi i milosrđa, jer ga je on cijelo otkrio svojim božanskim utjelovljenjem i otkupljenjem. Klanjanje što izvire iz srca potpuno otvorenog bližnjemu istinito je i čisto klanjanje. Klauzurni je redovnik u opasnosti da u svom klanjanju zaboravi pravu narav otajstva prema kojemu teži. Ne znam jesam li dovoljno jasan. To je veoma teško. Sve je u tome, mala braćo, da svaku molitvu ujedinite u Isusovu srcu, a kad više ne možete moliti, da svoju prazninu otvorite Gospodinu kako bi je on ispunio svojom molitvom. Ali mi tako teško priznajemo da budemo prazni! Uvijek bismo htjeli nešto *imati* u sebi kako bismo dali. Čak i u molitvi, savršenost je u tome da u svojoj golotinji znamo sve primiti.

Takav smisao za vas mala braćo, moraju imati ta bratstva klanjanja koja toliko želim osnovati, a koja bi postala srce drugih bratstava, okupljenih oko njih. A kad se ne može odmah ostvariti nešto definitivno, valja početi od privremenog. Spilja svetog Ilije kraj Damaska, u koju će s vremena na vrijeme dolaziti koji mali brat da u ime svoje braće sjedini svoju molitvu s molitvom Isusa koji po ljubavi spašava ljude u svom srcu, bit će, nadam se, začetak bratstva klanjanja za Istok i pomoći će maloj braći da ne zaborave taj bitni vid svoga poziva. To je ujedno poziv za nas da obnovimo veze što nas povezuju s velikim prorokom Ilijom.

Pravi mali brat Isusov mora biti sposoban staviti svu svoju ljubav i velikodušnost u život među braćom u radu i umoru, kao i provoditi dane sjedinjen s Isusovom samotnom molitvom na gori.

*

I na kraju želim vam dati na razmatranje nekoliko najsugestivnijih stranica oca de Foucaulda o vjeri, nadi i hrabrosti; one su bile temelj njegova života s Isusom.

Pravednik uistinu živi od vjere, jer ona mu nadomješta većinu prirodnih osjećaja: ona toliko preobražava sve stvari da nekadašnji osjećaji jedva mogu služiti duši koja po njima zamjećuje samo varljive privide; njoj vjera pokazuje zbiljnost. Oko joj pokazuje siromaha, vjera joj pokazuje Isusa. Uho joj čuje pogrde i progonstva; vjera joj pjeva: »Radujte se i kličite od veselja«. Opip osjeća udarce kamenja koje je primila; vjera nam kaže: »Radujte se veoma što ste bili dostojni pretrpjeti nešto za Kristovo ime!« Okus nam osjeća malo beskvasnog kruha; vjera nam pokazuje Isusa Spasitelja, čovjeka i Boga, tijelo i dušu. Osjetilom mirisa osjećamo tamjan; vjera nam kaže da je pravi tamjan »post svetaca«... Osjetila nas zavode stvorenim ljepotama; vjera misli na nestvorenu ljepotu i sažaljeva sva stvorenja koja su ništavilo i prašina u usporedbi s tom ljepotom... Osjetila se užasavaju boli: vjera je blagoslivlje kao svadbenu krunu koja sjedinjuje s Ljubljenim... Osjetila se bune protiv pogrda; vjera ih blagoslivlje: »Blagoslivljajte one koji vas pogrđuju«; ona je uvjerena da su zaslužene jer misli na grijehe, vjeruje da su slatke jer na taj se način sudjeluje u Isusovoj sudbini. Osjetila su znatiželjna; vjera ne želi ništa znati, ona čezne da bude ukopana i htjela bi cijeli život provesti pred svetohraništem... Osjetila vole bogatstvo i časti; vjera ih se užasava: »Svako uzdizanje je gnusoba pred Bogom«... »Blago siromasima,« i neizmjerno ljubi siromaštvo i poniženje kojima se Isus pokrivao cijeloga života kao neodvojivom odjećom... Osjetila se užasavaju patnje; vjera je blagoslivlja kao dar iz Isusove ruke, kao dio njegova križa koji se udostojao dati nama da ga nosimo... Osjetila se plaše onoga što nazi-

vamo opasnošću, onoga što može donijeti smrt ili bol; vjera se ne plaši ničega, ona zna da je ne može stići ništa što Bog ne želi: »Izbrojane su vam sve vlasi na glavi,« a ono što Bog želi uvijek je za njezino dobro: »Sve što se zbiva na dobro je izabranima«.. Zato, što god došlo, bol ili radost, zdravlje ili bolest, život ili smrt, ona je unaprijed zadovoljna i ničeg se ne boji... Osjetila se uznemiruju zbog sutrašnjice pitajući se kako će živjeti sutra; vjera ne osjeća nikakva nemira. »Ne uznemirujte se, kaže Isusu, pogledajte poljsko cvijeće, pogledajte ptice, ja ih hranim i odijevam... vi vrijedite mnogo više od njih... Tražite Boga i njegovu pravednost, i sve će vam se ostalo dodati...«[2]

»Bože moj, govori mi o nadi... Kako iz te jadne zemlje mogu niknuti misli nade? Ne mogu li one sići s neba?... Ne samo da nam dozvoljavaš imati tu nadu koja nas tako silno uzdiže iznad nas samih, koja je toliko iznad svih naših snova, nego nas obavezuješ na nju!... Makar bio toliko zao i makar bio toliki grešnik, moram *se nadati da ću doći u nebo, Ti mi* zabranjuješ *očajavanje... Makar bio toliko nezahvalan, toliko mlak, toliko kukavica, makar toliko zlorabio tvoju milost, Bože, ti me* obavezuješ *da se nadam da ću vječno živjeti s tobom, u ljubavi i svetosti!... Ti mi zauvijek zabranjuješ malodušnost pri pomisli na moje grijehe, ti mi zabranjuješ da kažem: »Ne mogu više ići naprijed, put u nebo je suviše strm, moram se povući, moram uzmaknuti«. Zabranjuješ mi da, videći svoje neprestane pogreške za koje te svaki dan iznova molim za oproštenje i u koje iznova neprestano upadam, kažem: »Nikad se neću moći popraviti; svetost nije za mene; što ja imam s nebom?... previše sam nedostojan da u nj uđem...« Ti mi* zabranjuješ *da, gledajući tvoje neizmjerne milosti kojima si me obasuo i nedostojnost svog sadašnjeg života, kažem: »Previše*

2. Écrits spirituels, str. 88

sam zlorabio milost, morao bih biti svetac, a ja sam grešnik; ne mogu se popraviti, to je preteško: ja sam sama bijeda i oholost; u meni nema ničega dobra pa i nakon svega što mi je Bog učinio: Nikad neću doći u nebo«. Ti hoćeš da se unatoč svemu nadam, da se nadam kako ću uvijek imati dovoljno milosti da se obratim i uđem u slavu... Što ima zajedničko između mene i neba, između moje bijede i savršenosti? Ima tvoje srce, moj Gospodine Isuse, toje srce koje povezuje te tako oprečne stvari... ljubav Očeva kojom je toliko ljubio svijet da mu je dao svog jedinog sina... Moram *se uvijek* nadati, *jer mi to ti zapovijedaš, i uvijek* vjerovati *u tvoju ljubav, koju si mi toliko obećavao, i u tvoju moć... Da, promatrajući sve što si učinio za mene, moram imati pouzdanje u tvoju ljubav. Koliko god se osjećao nezahvalan i nedostojan, uvijek se pouzdajem u nju, uvijek sam uvjeren da si spreman primiti me kao rasipnoga sina, i još više, da me ne prestaješ zvati i pružati mi sredstva da dođem do tebe...«*

»Moj Gospodine Isuse, moraš mi govoriti o hrabrosti i dati mi je potpuno, jer, ti znaš da je to ono što mi možda najviše nedostaje, premda mi nedostaje toliko toga...«

»Potrebna ti je hrabrost u susretu s ljudima, u susretu s njihovim prijetnjama i zavodljivostima, u susretu s progonstvima, protiv zlih i protiv dobrih, i sa svecima, da bi mogao podnositi grubo postupanje i da te ne omekša dobro postupanje: da bi u svemu i sa svima bio ono što želim da budeš, da prihvatiš ruganje, protivštine, udarce, rane i smrt kao moj vjerni vojnik, da odolijevaš naklonostima, nježnosti, ljubavi, lijepim riječima, najdelikatnijim darovima, da se ne plašiš ni svoje ni tuđe boli, nego jedino što dolazi od mene... Potrebna ti je hrabrost protiv đavla: protiv strahovanja, smutnji, napasti, zavodljivosti, tame, lažnog svjetla, protiv žalosti, rastresenosti, tlapnji, lažne razoŕitosti, napose protiv straha *(jer je to njegovo*

uobičajeno oružje protiv tebe koji si bojažljiv, nepostojan), jer će se on svime time služiti da te otrgne od mene...«

IV.

MOLITVA SIROMAHA

Jeruzalem, Maslinski vrt,
petak 27. srpnja 1951.

»Tko izgubi život svoj poradi Evanđelja, spasit će ga« (Mk 8, 35).

Na povratku s pohoda svetom grobu, još uvijek čekajući hoću li sutra smjeti prijeći u Izrael, sišao sam večeras da se pomolim u šutljivoj i samotnoj tami getsemanskog svetišta. Kad god se nađem na svetom grobu ili ovdje u Maslinskom vrtu, svaki se put osjetim sav obuzet mišlju o molitvenom pozivu i poslanju naših bratstava, te o važnosti molitve za svakog malog brata, za svaku malu sestru.

Već sam vam rekao u pismu iz Mar-Eliasa da naša molitva mora biti molitva siromaha, onih koji se muče i trpe, no večeras osjećam potrebu da se zajedno s vama vratim na taj predmet.

Nedavno sam bio kod male braće iz Libanona i dvojicu njih odveo sam u siromašno selo Hmud u blizini El-Keraka, glavnog grada Južnog Jordana. Tu su oni zaživjeli u krajnjoj oskudici darujući se polunomadima moapskog kraja. A male su se sestre nastanile u Bejrutu u dvije bijedne izbe natkrivene valovitim limom posred dvorišta gdje žive siromašne arapske obitelji u isto tako bijednim nastambama. U Sahari naše bratstvo živi nomadskim životom, često nelagodnim, pase stada, sklanjajući se pred žarkim suncem pod šator od crne vune. A često mislim i na našu malu braću mornare, na njihove duge ribolovne dane i noći na širokoj pučini kao i na one među vama koje je Gospodin doveo među bijedne Crnce u prašumi, ili u jadne

četvrti »callampa«[1] u predgrađima Santiaga. Krist će sve više dovoditi malu braću među najnapuštenije i najprezrenije mase. Vi već osjećate svu težinu tog poziva i svakog ćete dana nositi sve veći teret nevolje i kulučenja jer će se nevoljni ljudi u bezizlaznosti svojega života vješati na vas i hvatati se naših bratstava.

Ovdje, u gradu u kojem je Spasitelj umro jer je ljubio do kraja, vaša mi pisma govore o uvijek istim, često nerazmrsivim teškoćama u koje vas dovodi iskrena ljubav prema ljudima. Dobro mi je to poznato. Rekao sam vam da ćete u određenim slučajevima morati u ljubavi ići do herojstva, ali i to da pošto-poto valja umjeti očuvati uvjete neophodne za nutarnji život vaše braće. Doista postoje neophodni uvjeti za onaj minimum prisnosti koja je potrebna da biste među sobom ostvarili jedinstvo srca i duha kako biste bolje služili Kristu, vašem dragom učitelju. U to spadaju također uvjeti potrebni da ostanete vjerni svome poslanju »dežurnih molitelja«. Večeras se osjećam potaknut da vam prvo govorim o tom životu molitve, jer mi se to čini osobito važnim za ovaj trenutak u kojem se nalazimo.

Maločas, dok sam išao putem koji vodi na vrh Maslinskog brda, mislio sam na apostole kako mole Učitelja da ih nauči moliti. Čini mi se da večeras osjećam sve vaše teškoće na putu molitve i čujem ispovijesti nemoći, strahovanja za sadašnjost ili budućnost zbog teških životnih uvjeta u koje se mora uklopiti vaša molitva. Ujedno bih htio odgovoriti na vaše pitanje kako moliti.

*

Spušta se večer. Ovdje kraj Stijene muke vlada sumrak. Pa i danju tamnoljubičasta stakla jedva da propuštaju svjetlo i sile na molitvu bez knjige, na

1. Španjolski: gljiva. U Čileu ta riječ označava hrpu straćara i koliba u bijednim radničkim četvrtima Santiaga.

molitvu golu, molitvu cijelog bića. Pažljivi brat franjevac donio mi je svijeću i u njezinu svjetlu nastavljam vam pisati.

Imam toliko toga kazati o molitvi, ali je teško naći izraz! Da bih vam objasnio te zbiljnosti, čini mi se da bi za to trebalo nešto drugo a ne moje riječi. Potrebno je osobno iskustvo, iskustvo koje može dati samo Isusov Duh, i to u tajnovitim zrenjima kojima samo on tajnu znade. Pa i same riječi koje su izišle iz Gospodinovih usta nisu bile dovoljne da apostole nauče moliti.

Mislim na ono što se dogodilo upravo na ovom mjestu. I nakon dvije godine zajedničkog molitvenog života s Učiteljem, ni najbolji među apostolima nisu umjeli bdjeti s njime jedan sat. Jer duh je spreman, ali je tijelo slabo. Dobro znate da je on i vas izabrao. Nije li to prvo što vam moram reći? Kako bih onda mogao i pomisliti da će vam moje pouke više pomoći nego Isusove riječi?

Ipak vam moram naznačiti kako ćete pronaći put kojim vas onda jedino Bog može povesti. Zbog tromosti i nemoći u času molitve katkad ćete se upitati, ne postoji li kakva tajnovita metoda koja bi vam napokon otkrila put. Ne vjerujem da takva metoda postoji. No svakako ona ne može donijeti ništa drugo nego ono što nam je Gospodin već rekao u evanđelju. Isus će uvijek ostati vrhovni Učitelj molitve. I to ne samo zato što o njoj zbori kao poznavalac stvari, nego nam govori i primjerom svoga života. Ta molio je bolje od ikojeg čovjeka! Isus je živio životom savršene molitve, i to u životu izuzetno napornom, katkada upravo ubitačnom. No iznad svega on je Učitelj vaše molitve, zato jer vam jedini on — i to odmila, iz čiste ljubavi — može uliti u um, u pamćenje i srce pravi duh molitve. Nitko ne umije moliti dok ga sam Isus iznutra ne nauči. Kad god je Isus neke od svojih apostola, i to one izabrane, htio priključiti svojoj molitvi, Evanđelje primjećuje da su oni svaki puta zaspali. Na Taboru, dok je Isus s Mojsijem i Ilijom razgovarao

o svojoj skoroj smrti, »Petra i njegove drugove bijaše svladao san« (Lk 19, 32). U Getsemaniju »dođe učenicima i nađe ih pozaspale, pa reče Petru: Šimune... spavaš? Zar ni jednu uru nisi mogao probdjeti?... I dođe ponovno i nađe ih pozaspale. Oči im se sklapahu i nisu znali što da mu odgovore« (Mk 14, 37-40). No Isus nije gubio volju ili strpljenje. Zašto bismo onda mi očajavali? Apostoli bijahu grubi muškarci, vični noćnom ribolovu, navikli da nadoknade neprospavanu noć u bilo koje vrijeme dana. Tko od nas nije u teškom naporu radničkog života doživio tu naknadu tijela duhu? Čovjek zaspe bilo gdje! Uvjeren sam da se i Gospodinu katkada moralo dogoditi da preko dana nadoknadi prikraćene noći zbog navale posjetilaca ili molitve do u sitne sate. Dok su prelazili preko jezera, po ružnu vremenu, »on na krmi spavaše na uzglavku« (Mk 4, 38).

Podsjećam vas na te činjenice jer nas to evanđeosko ozračje oslobađa i vraća u stvarnost da pravo pristupimo problemu molitve u svom životu. Uznemirujemo se zbog sitnica! Isus je unatoč svemu pronašao način da obraduje srca svojih apostola sve dok ih nije naučio moliti.

Iz toga ipak ne smijete zaključiti kako sami ne trebate ništa poduzimati nego samo čekati pohod Isusova Duha. Treba mu poći ususret i »potruditi se uskim putem«. Doista, da bismo zaista molili, treba se »*potruditi*« i u isto vrijeme *čekati* Gospodina. U tome nema proturječnosti. Osim kad se Gospodinu svidi da sve sam učini, valja voditi računa o dvjema stvarnostima: treba gajiti poniznu nadu u njegov pohod, i očekivati ga trudeći se. To bih vam htio malo objasniti.

*

Neprestano vas uznemiruje pitanje kako da u svom životu pronađete uvjete za autentičnu molitvu i kako da joj se velikodušno predate. Možda ste katkada čak posumnjali je li to uopće moguće. Priznajem da sam se i sam koji put zbog težine problema osjećao kao da mi je poći nepoznatim putem, strahovito uskom i pogibeljnom stazom. Imam li pravo da vas tuda gurnem? Ali što mi drugo preostaje? Umirilo me razmišljanje, ispitivanje iskustava svetaca, Gospodinova riječ u Evanđelju, smisao crkvene predaje o molitvi. Danas vam pišem potpuno sigurno. Najstrmiji putovi su često najbolji i najbrži jer se u usponu ne može vrludati. Čini mi se da Isus želi uputiti malu braću tim putem kako bi brzo napredovala.

U svom pismu iz Mar-Eliasa rekao sam vam da je glavni prigovor našem životu ovaj: radnički život, buka u kojoj se on odvija te tromost duha što je skopčana s teškim tjelesnim trudom kao da posve onemogućuje autentični život molitve. Tada sam vam rekao da ću se na to opet navratiti. Shvaćate koliko je to pitanje važno ne samo za vas nego i za milijune sirotinje kao i malih radnika koji su često ujarmljeni pod jaram ubitačnog rada. Duboko sam osjećao da na taj prigovor mora postojati odgovor. Bog nas potiče na sve potpunije sudjelovanje u sudbini siromaha ali tako da istodobno produbljujemo u svojim dušama smisao poziva na molitvu. Osim toga, dok čitamo Evanđelje, ne bi se reklo da je Isus smatrao molitvu nečim iznimnim što je pridržano samo za ljude koji raspolažu s dovoljno mira i slobodnog vremena, što je neophodno za plodnu meditaciju: »Dođite k meni svi vi, izmoreni i opterećeni... i naći ćete spokoj dušama svojim« (Mt 11, 28-29).

Da, valja priznati, u času molitve najčešće *nećemo biti sposobni za meditaciju*, za razmišljanje. I sav je problem u tom da saznamo postoji li neki drugi put za susret Boga u molitvi.

Neko vrijeme — koje već prema slučaju može biti dulje ili kraće — bit će normalno, dapače dobro da svoj dijalog s Bogom započnemo »razgovorom« u kojem će misao, mašta i osjetne emocije imati neku ulogu. Ali nakon toga dijalog se mora razvijati

u području našega bića koje je svakako iznad osjećajnosti, slikâ i razmišljanja.

Nemojte se bojati da u svakoj etapi pojednostavnjujete i ujedno posadašnjujete svoj susret s Bogom. Na početku molitvenog života, koji može i potrajati, naučite se otvoriti Evanđelje ili svoju Bibliju, ne toliko da biste ramatrali božanske riječi, koliko da biste se izložili tim riječima i njihovu svjetlu u polaganu čitanju i prečitavanju redaka, i to bez raščlambe i bez rasprave sa samima sobom. Možete izabrati i polagano izgovaranje Očenaša ili Zdravomarije ili neke druge molitve, puštajući da vas riječi te molitve jedna po jedna prožimlju. Ovdje i nehotice pomišljam na ritmičko ponavljanje »Isusove molitve« koju naša braća na Istoku od drevnih vremena toliko vole.

Sve je to jednostavno i spojivo s teškim trudom radnih dana. I sve su to »počeci« na koje se, tijekom puta, valja češće navraćati.

No, što je najvažnije, nemojte se nikada navezati ni na kakva sredstva. Mi idemo Bogu cijelim svojim bićem, kako najbolje možemo. Idemo mu prije svega sa svim našim ljudskim djelatnostima koje milost što je u nama preobražava. No nadasve vjera, nada i ljubav što su u nama već nam sada donose Boga. U tom će vam trebati mnogo hrabrosti. No valja znati da ti čini ne ovise o osjetnim i »utješnim« dojmovima u nama. Dovoljno je znati da *jesmo* djeca Božja i da mu se *hoćemo* dati. Najbolji dio našeg bića nije onaj koji možemo osjetiti. Mi to općenito zaboravljamo. Naravno, mi možemo biti svjesni sami sebe kroz misao, čin, volju i osjećaj. Ali nam izmiče narav našeg Božjeg djetinjstva. Kojom bismo sposobnošću mogli doseći zbiljnost božanskog života ili biljeg što ga krštenje stavlja na naše biće? »Religiozni osjećaji« ostaju više na površini i njihovi uzroci su druge naravi te ne mogu zapaziti narav našeg Božjeg djetinjstva.

Tako možete postići da vršite životvorni čin vjere, ufanja i ljubavi. I to je već vrlo istinita

molitva, iako je svega lišena. I možda će onda doći Gospodin da sam dovrši u vama svoje milosne zahvate. Nemojte misliti da to božansko djelovanje ometa siromašni život što treba da ga provodite. Za vas, mala braćo, kojima je to poziv, upravo taj monotoni i teški svakodnevni rad, ukoliko ste mu vjerni, može omogućiti Bogu da s većom slobodom djeluje u vama ako hoće i da vas prenese u pokret vlastite ljubavi.

Nije potrebno da vi to *osjećate*. Budite uvjereni da vam molitva nikad nije stvarnija ni dublja nego kad se odvija izvan područja osjetne svijesti. Pravi molitelj gubi iz vida sebe, njegov je pogled sav uprt u Boga. To je pogled čiste vjere, ufanja i ljubavi kojega ništa osjetno, a često ni ono što se osjetilo, neće utješiti. Moramo se utvrditi u tom uvjerenju kako bismo s pouzdanjem gledali na razvoj svojeg molitvenog života.

Čini nam se da nemamo povjerenja te nam izmiče svaki oslonac. A ipak tek tada počinjemo djelovati na čisto božanskoj razini. Mislimo da smo na lošem putu, a upravo se tada naš život odvija kako Bog hoće. Kad nastavljamo hod, potaknuti još jedino vjerom, kad »stojimo« pred presvetim Sakramentom ne znajući pravo ni kako ni zašto, kad se bez volje i bez sklonosti stavljamo u službu drugima, kad nam se riječi evanđelja ili liturgije čine bez svake privlačnosti i emotivne snage, upravo se tada, ako smo bili vjerni i ako Bog hoće, ispunjava u nama misterij vjere te počinjemo prodirati u ono područje svoje duše u kojem izvire božanski život. Samo u svjetlu te perspektive i uvjereni u njenu istinitost možemo razmišljati o problemu molitve.

Meditirati, dakle, ne znači moliti. Meditacija može biti priprava na molitvu i za neke predstavlja ulazna vrata. Ne smijemo htjeti drugim putem od onoga koji nam Bog nudi. Moramo moliti kako možemo, a ne se mučiti pokušajima da molimo kako ne možemo. Me mislim reći da meditacija nema svoju ulogu. Na to ću se uskoro navratiti.

Hoću samo reći da meditacija nije molitva. Štoviše nije ni neophodna kao priprava na molitvu *ako nas okolnosti što ne ovise o našoj volji sile da pođemo drugim putem*. Jer postoji drugi put.

Meditacija, dapače, može katkada postati zapreka molitvi, kao zaklon između Boga i nas, kao odveć lak put koji zavodi na vrludanje. Čovjek ne ostavlja lako široku cestu za volju strmog puteljka, a upravo je to neophodno.

Vidjeli smo da nam Bog može doći ususret samo koliko je naša ljubav stvarna, a ona se nalazi jedino na putu čiste vjere. Taj put prolazi kroz mrak potpunog oslobođenja od osjetnog i razumskog. Takvo odricanje zahtijeva ne samo narav očišćenja kao takvog, nego je to i uobičajeni način djelovanja Gospodina Isusa. On nam se ne može približiti a da nas ne sažeže svojom mukom i križem. Oni koji prolaze kroz meditaciju nužno moraju doći dotle, a Duh Sveti, ako su mu vjerni, doći će u pravi trenutak da skrši previše racionalni raspored njihova »duhovnog života« te će onemogućiti svaku meditaciju, kako bi im prisilio volju da teži ravno k Bogu jedinom iznad svake zamisli i osjećaja. Jer, osjećaj, kao ni meditacija, nije molitva. On je nepostojan i koristan je jedino u početku kako bi potakao polet volje. Jer istinska se ljubav nalazi u volji.

Treba da čvrsto vjerujemo da se prava molitva i put sjedinjenja s Bogom odvija iznad osjećaja, riječi i ideja. Zbiljnost molitve previše se umanjuje te o njoj nemamo dovoljno uzvišen pojam. Ne vjerujemo dovoljno da Bog zaista može doći u nas da on sam u nama moli. Ili, ako to i vjerujemo, skloni smo pomišljati da je uspjeh u tom pridržan samo za nekolicinu odijeljenih od svijeta kojima klauzura pruža okvir šutnje povoljne za meditaciju.

Zašto bi bilo tako? Zar bi onima kojima životni uvjeti onemogućuju meditaciju bila onemogućena i molitva? Nije li molitva iznad razmišljanja? Siromasi ne mogu meditirati. Njihova glava nije za to, oni nemaju zato potrebne naobrazbe, ne poznaju

mehanizam meditacije ili su preumorni. Sudjeljujući u životu radnika, vi treba da sudjelujete i u njihovu načinu molitve. Ni vaša glava neće biti za meditaciju kad se vratite zaglušeni od buke tvorničkih strojeva, slomljeni radom u rudniku, otupljeni dugim radom na suncu ako radite kao sluge na nekoj farmi, glave teške od kemijskih isparavanja ako radite u nekoj tvornici, ili tromi od pospanosti nakon cijelog dana provedena u ribarenju. Vi ne možete meditirati.

No, uz cijenu ustrajne hrabrosti moći ćete u jednostavnim činima vjere i ljubavi stati pred Boga i čekati ga, otvarajući mu dno svoga bića takvo kakvo jest. Očekujte njegov dolazak u želji, no iznad svega u tom osjećaju nemoći, bijede, tromosti. Rezultat će često biti bolna, teška i naoko jedva duhovna molitva. U tom nastojanju vjere, u hrabrom stavu tijela, očitovat će se žeđ za Bogom koji ipak stoluje u našim dubinama. Volja hoće moliti. Ona u najmanju ruku vapi za molitvom. Ponekad ćete Bogu moći ponuditi jedino tu jadnu materiju, a na njemu je da iz nje načini pravu molitvu, sredstvo sjedinjenja s njim.

Sigurno ćete morati biti strpljivi i budno paziti da hrabro ustrajete unatoč iscrpljenosti i otupjelosti. Za neke će možda ta neprestana budnost u pukom vježbanju bogoslovnih kreposti potrajati cijeli život. Bog koji vas vodi to zna, ali mi možemo i moramo ponizno i bez prestanka moliti Gospodina Isusa da dovrši u nama taj dar, da on osobno siđe u nas i na neizreciv način moli Oca onako kako samo on može moliti.

Vi ćete mu donijeti svoju žeđ za njegovim dolaskom i svoje iščekivanje koje će najčešće biti potpuno satrveno, reklo bi se jedva nalik na molitvu. Ali Bog se može poslužiti time kao izabranim sredstvom koje će pretvoriti u autentično očišćenje osjetila i razuma, da bi vas doveo do božanskog sjedinjenja. I moram vam kazati da i autentično sjedinjenje u okviru teškog radnog života, kakav je vaš,

može poprimiti tako jednostavne, rekao bih gotovo »banalne« oblike, te nećete ni osjetiti uvijek potrebu da ga prepoznate takvim.

To uvjerenje mora vam doprijeti do dna srca: vjera da je taj put dobar, da je to prečac koji vodi do sjedinjenja u vjeri i da će Bog doći moliti umjesto vas. U to ne vjerujemo dovoljno pa se stoga ne možemo naviknuti na misao o molitvi bez oblika.

A ipak su svi Božji prijatelji prošli kroz to. Dobro znamo da na kraju silazi u dušu onih koji su ga vjerno očekivali i željeli. Tu je sve nezasluženi i besplatni Gospodinov dar, ali ipak postoji obećanje: »Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ, pa će i Otac moj ljubiti njega, i k njemu ćemo doći, i kod njega se nastaniti« (Iv 14, 23). Na kraju razvoja molitve svi će biti na isti način sjedinjeni s Bogom, bez oblika i bez misli. Ali putovi su bili različiti, iako je smisao djelovanja Božjeg Duha u svima uvijek isti. Naš put je drukčiji od puta monaha i ljudi odijeljenih od svijeta. Za većinu nas taj put ne prolazi kroz meditaciju. Ili, ako i bude prolazio, bit će to samo kratko vrijeme. Veoma ćemo brzo biti prisiljeni stupiti na neosvijetljeni put na kojem nema ni osjećaja, ni utjehe, ni predodžaba. Put je to prepun nesvojevoljne suhoće i unutarnje praznine. Svojom poniznom ustrajnošću, punom želje za Ljubavlju, nasrtat ćemo na Boga da posreduje kako bi sve to preobrazio u očišćenje vjere.

To je naša metoda molitve. Ne smijemo, dakle, poduzeti svoj život napora i rada kao manje vrijedan i nepovoljan uvjet, nego treba da ga odlučno zagrlimo kao povlašteno sredstvo očišćenja i uvođenja, ako Bog hoće, u nezasluženi i besplatni dar božanskog sjedinjenja. Imajmo želju da idemo ravno k bolnoj molitvi vjere. Tada nemoć meditacije, premda proizlazi iz vanjskih materijalnih okolnosti, može pod božanskim djelovanjem postati istinski prijelaz u molitvu vjere. Gospodin nam nije drugo obećao. Siguran sam da Bog mora prihvatiti od siromaha taj skraćeni put. No mislim da moramo

biti uistinu maleni i ponizni, želimo li zaslužiti tu milost.

Ne bojte se da ćete zalutati na tom putu. Nemate se čega plašiti pod uvjetom da hrabro *ustrajete*. To je, dapače, jedini neophodan uvjet. Isus nije drugo ni tražio od nas. Značajno je ovo: kad saberemo sve Gospodinove pouke o molitvi, uvijek nailazimo samo na jedan savjet —*ustrajnost*. Gospodin to ističe i stalno se iznova navraća pomoću različitih prispodoba na istu temu. Možda će nas to razočarati. Očekivali smo uzvišenije upute. To nam izgleda previše obično. Možda ćemo poći u potragu drugamo za smjernicama koje bi bolje zadovoljile našu znatiželju ili potrebu da kompliciramo stvari. To je previše jednostavno! Zaboravlja se da upravo taj nalog nezgodne ustrajnosti koja zahtijeva od čovjeka stav lišen svake privlačnosti pokazuje kako se Bog nudi da sam učini ostalo: »Ištite, i dat će vam se? Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi, i onom koji kuca, otvorit će se« (Mt 7, 7-8). Nemojmo tražiti druge metode, zadovoljimo se onom koju nam Gospodin pokazuje. Evanđelje će uvijek ostati osnovno pravilo za molitvu siromaha, jer im je sve što je tamo rečeno na dohvat.

*

Evanđeoska nauka o molitvi može se dakle sažeti u ove dvije točke. Prvo, *obećanje da će nam Bog doći ususret* kada i kako bude htio, i to je onaj Božji i glavni dio posla. I to utemeljuje našu neprevarljivu nadu da će se naša molitva završiti u njemu. Drugo, *uporno pozivanje na ustrajnost* pa što god se dogodilo i unatoč svim naoko nepovoljnim prividnostima. I to je naš dio posla. Zar nam je potrebno više znati?

Dakle, da bismo naučili moliti, moramo jednostavno moliti, mnogo moliti, znati bezbroj puta započinjati moliti, i to bez zamora, pa i kad nema

odgovora te nema nekog vidljivog rezultata. Isus je toliko isticao ustrajnost jer je znao da će nam biti teška zbog naše potrebe za promjenom i novošću.

Da biste se održali u toj ustrajnosti, morate se često prisjećati uobičajenih značajki molitve vjere.

Nemojte čekati da vam dođe želja za molitvom da biste molili. Inače ćete prestati moliti upravo u času kad vam je molitva najpotrebnija. To je opasna varka zbog koje su se mnogi udaljili od Krista. Želja za molitvom može se roditi jedino iz vjere. Želja za molitvom već je učinak molitve. Neka vam bude dovoljno saznanje da vas Bog čeka. Bog vas uvijek želi vidjeti u molitvi, i onda kad nemate želje. Možda najviše baš u takvim časovima. I nikada ne zaboravite: što manje budete molili, to ćete lošije moliti i to manje željeti moliti.

Naravno, od molitve na smijete ništa za sebe očekivati. Valja moliti radi Boga, a ne zbog vlastita zadovoljstva kao ni zato da osjećamo da smo dobro molili, da imamo dobru metodu. Ne smijemo željeti nikakvu drugu molitvu osim one koju nam Bog daje.

Ne znam da li u molitvi *Oče naš* postoji i jedna prošnja čije bi nam uslišanje moglo donijeti osobno zadovoljstvo ili neposredno vidljiv rezultat. Valja ustrajati i ne videći, to jest, ponovno započinjati bez cilja, onako — ni radi čega, zbog njega. Ako se sve tako odvija očito će vam trebati mnogo *hrabrosti* da biste molili, a još više da biste produljili molitvu i ustrajali u njoj. Brat Charles uvijek zahtijeva hrabrost kao nešto neophodno i neprestano se žali što je nema dovoljno.

Nemojte se bojati u svoju molitvu unijeti osjećaj potpunog gađenja nad vlastitim slabostima, pogreškama i bijedom. Ponovno čitajte prispodobu o farizeju i cariniku kad su ono obojica ušla u hram da se pomole, pa da biste shvatili zašto je Gospodin očigledno bio skloniji bojažljivom cariniku svjesnom svojih pogrešaka. Tako će vjerojatno i vaša molitva biti to velikodušnija što u vama bude osjećaj vlastite nemoći jači i bolniji. Što zato! Znajte biti pred Bogom takvi kakvi jeste i prihvatite molitvu koju Bog od vas traži i nikoju drugu. Napose nemojte pokušavati olakšati si molitvu i učiniti je sebi ugodnijom, posižući za nekom knjigom. Vjerojatno ćete samo gubiti vrijeme. Valja samo doista biti pred Bogom. I to ne mišlju, maštom ili osjećajima, jer oni mogu odlutati drugamo, nego željom koju će volja stalno usmjeravati. Katkada će jedini izraz te volje, koja je ipak stvarna, biti da ostanete fizički prisutni, na koljenima, pred svetohraništem. I to će biti dovoljno. Ta šutljiva težnja vašega bića za Bogom, ako je autentična, neizmjerno je više od meditacije ili čitanja. U vrijeme molitve moramo znati prihvatiti njezine zahtjeve.

Često ćete morati ići na molitvu kao na križ. To je mnogo dublja istina nego što mislite, jer ste upravo u molitvi uključeni u otkupiteljski posao koji se zbio na križu. Idite na molitvu kao da ćete sami sebe pogubiti, i budite sigurni da izvršavate Gospodinovu volju: »Jer tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko ga izgubi poradi mene, naći će ga« (Mt 16, 25).

Uvjeravam vas, mala braćo, da nema metode istinitije i koja bi toliko odgovarala Evanđelju. Budete li tako činili, nećete zalutati. Ne plašite se prihvatiti prazninu misli i osjećaja, pod uvjetom da je niste umjetno izazvali svojim nastojanjem, i da u nju unesete šutljivo, hrabro, možda čak i bolno, a u svakom slučaju nesigurno očekivanje božanskog pohoda.

Znajte čekati susret s Bogom, pa bilo to i kroz cijeli život. I ne prestajte vjerovati u nj, obnavljajući svaki dan to iščekivanje. To znači ustrajati u vjeri Gospodinovim riječima i čuvati ulje u svojoj svjetiljci.

***

U vidljivom svijetu svaki je život podređen ritmu, život biljke kao i život tijela i duha: postoje dva doba tog ritma što se izmjenjuju kao rad i počinak. Svako životno usmjerenje nosi u sebi opasnost prekida tog ritma prekomjernim iskorištavanjem jednoga doba na štetu drugog. Božanski život u čovjeku i molitva ne izmiču tom zakonu i njegovim opasnostima. Dakle, način života u bratstvima, život sirotinje zahvaćene zupčanicima svakodnevnih briga ima u sebi specifične opasnosti, kao što ima svoje opasnosti i život samostanaca ili monaha. Kod radnika tromost duha može dovesti do određene sporosti volje, pretjerani napor može razbiti živčanu ravnotežu u vladanju sobom, a nemir i stalna buka mogu na kraju nauditi nutarnjoj šutnji srca. Zato je neophodno u određenim vremenskim razmacima pronaći vrijeme za razmišljanje o vjeri, evanđelju i o samom sebi, kako se ne bismo zavaravali o vlastitom nutarnjem stanju.

Nećete dakle moći živjeti, napose vi u radničkim bratstvima, ili u onima za međusobnu pomoć, bez povremenih navraćanja na časove fizičkog mira, počinka i vanjske šutnje. To je životni, a ujedno i duboko ljudski ritam. I Isus je osjećao tu potrebu i poštivao njezine zahtjeve: ne samo da su tri godine njegova javnog života uslijedile nakon četrdesetdnevnog povlačenja u samoću, nego su upravo protkane noćnim ili jutarnjim bjegovima u samoću, da bi tu u miru molio po koji sat. Isto je tako vodio apostole da otpočinu nekoliko dana.

Tu vas moram podsjetiti na veliku zapovijed o nedjeljnom počinku što ju je Bog dao čovjeku na početku svijeta. Taj počinak sedmog dana predstavlja tako neophodan ritam da je Bog njime obilježio stvaranje u njegovu životnom zamahu. I čini se kao da je on vezan uz samo djelo stvaranja te je njegov odraz i ogled. »I sedmoga dana Bog dovrši svoje djelo koje učini. I počinu sedmi dan od svega djela koje učini. I blagoslovi Bog sedmi dan i posveti, jer u taj dan počinu od svega djela svoga koje

učini« (Post 2, 2-3). »Sjeti se da svetkuješ dan subotnji. Šest dana radi i obavljaj sav svoj posao. A sedmoga dana je subota, počinak posvećen Gospodinu, Bogu tvojemu... Ta i Gospodin je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga dana počinuo. Stoga je Gospodin blagoslovio i posvetio dan subotnji« (Izl 20,8-11). »Subote moje morate obdržavati, jer subota je znak između mene i vas od naraštaja do naraštaja, da budete svjesni da vas ja, Gospodin, posvećujem« (Izl 31, 13-14).

Ne osjećamo li da je riječ o osobito ozbiljnoj i svetoj zapovijedi? Prekršitelj je bio kažnjen smrću kao da je napao na živo ljudsko djelo. Taj odmorni ritam počinka je svet i usavršava čovjekovu božansku sličnost na polju djelatnosti u toj mjeri da nepoštivanje tog zakona narušava Božju sliku u čovjeku.

Čovječanstvo je izgubilo osjećaj za taj božanski zakon, i premda ponovno pronalazi princip tjednog počinka, ne umije više da ga živi kao odmor čovjeka stvorena na Božju sliku. Ljudi više ne znaju zaustaviti svoje aktivnosti koje se nadovezuju jedna na drugu. Jesu li im još uopće gospodari? Ni samo kršćanstvo nije izbjeglo toj zarazi. I ono je zadržalo samo materijalni sadržaj crkvene zapovijedi i često je obdržava samo formalistički. Zaboravlja se srž Stvoriteljeve zapovijedi koja još uvijek vrijedi te svojom širinom daleko nadilazi crkvene propise koji je samo razrađuju i dopunjuju, a nikako ukidaju.

Prema tome, pravilno izmjenjivanje počinka i djelatnosti nužno je za dušu i tijelo, za rad i molitvu. Tu je životnu nužnost Bog pretvorio u zapovijed na moralnom planu. Mi smo skloni to zaboraviti. Nismo se odužili Bogu ako smo prisustvovali nedjeljnjoj misi i obustavili takozvane »plaćene« poslove, a ostali dio dana opterećujemo djelatnostima drukčije vrste ali koje su isto tako naporne i zahtjevne. Tu valja poštivati duh zakona. Znamo li se

još uopće, kad nam je to moguće, podvrgnuti zakonu tjelesnog počinka i potrebnoj živčanoj opuštenosti? Neposluh zakonu koji tako duboko zadire u život ima grube posljedice.

Morate se truditi, mala braćo radnici, da bolje poštujete duh tog božanskog zakona: redoviti ritam tjelesnog i duševnog počinka je obaveza koja zadire u savjest. I onda kada stvarno ne budete mogli u tom smislu upotrijebiti nedjelju, ne smijete misliti da ste oslobođeni zahtjeva što ih Bog stavlja na vaš život.

U najvećem dijelu svijeta zakoni naređuju i uređuju nedjeljni odmor, ali masa radnika ne može uvijek bez teškoća izboriti mogućnost da uživaju taj ritam tako bitan za život. Vi se morate boriti da biste sačuvali tu slobodu.

Naravno, vi ste samo siromasi, podložni općim životnim uvjetima radnika i neće vam uvijek biti moguće potpuno se pridržavati sadržaja zapovijedi. No morate učiniti sve što je u vašoj moći. A ja nisam siguran da ste uvijek učinili sve što ste morali. Bojim se da ste zahvaćeni tim zupčanicima aktivnosti koje čovjeku gotovo onemogućuju da zastane i počine nego ga samo sile da jednu aktivnost zamjenjuje drugom. Neki će se morati truditi da prihvate neizbježne zakone koji upravljaju životom skromnih radnika, a u isto vrijeme nauče kako da se tjelesno odmore.

Ali postoji i nešto teže, premda ovisi o onom prvom, a to je životni ritam duše. Upravo je radi njega Bog posvetio dan počinka. Time smo se dotakli izravna kontakta s Bogom. Postoji radno vrijeme koje je nespojivo s razvojem, i to ne samo redovničkog ili svećeničkog života nego naprosto kršćanskog života, jer dnevni ili tjedni predasi nisu dovoljni za onaj minimum duhovnog počinka, za šutljivu molitvu i pothranjivanje vjere razmišljanjem. A vi, mala braćo, koji ste iskusili mornarski život, ili život farmerskih radnika, dobro znate kako je to kad su propisi o dužini radnog vremena ili

nedovoljni ili uopće ne postoje, a nužni su da bi rad učinili ljudskim. Sjećate se s kolikom sam zauzetošću zahtijevao da poduzimate sve što je u vašoj moći kako biste u tu vrstu rada unijeli onaj minimum ljudskog i kršćanskog predaha, pa i onda kad vaši radni drugovi više zbog mehaničke navike ni ne osjećaju potrebu duhovnog života. Bratstva moraju ostati nazočna u sredinama u kojima su ljudi, a da toga nisu ni svjesni, tjelesno više pritisnuti i manje sretni i, što je još teže, više udaljeni od Boga kao i ondje gdje kršćani više ne mogu živjeti kršćanskim životom. Njima je naša nazočnost potrebnija nego drugima, no mi ne možemo tamo ostati dok nismo postigli da se poštuju osnovne potrebe našeg molitvenog života. To su potrebe koje bi trebao zahtijevati svaki čovjek, potrebe na koje svatko ima pravo. Zahtjevi malog brata ne idu dalje nego zahtjevi koje bi svaki kršćanin morao tražiti za sebe, jer i on se mora boriti za životni ritam koji je spojiv s kršćanskom savršenošću. Nama su ti uvjeti dovoljni da ostvarimo svoj poziv, i njih se moramo odlučno pridržavati.

***

Taj životni ciklus duhovnog disanja ostvarujemo u tjednoj poludnevnoj šutnji, čitanju i molitvi te u mjesečnoj jednodnevnoj duhovnoj obnovi i reviziji života, ne računajući godišnje duhovne vježbe i širi ritam povremenih studijskih razdoblja kao i boravak u klanjalačkim bratstvima koji je predviđen u duljim ili kraćim razmacima.

Sada ćete bolje shvatiti važnost tog životnog ritma, napose tjednog i mjesečnog. Pokrenite svoju energiju i domišljatost da pronađete načine kako da to obdržavate. Jer ostvarenje često ovisi o dobroj organizaciji vremena i pronalaženju pogodnog mjesta. Iskustvo je pokazalo da je najbolje rješenje ostaviti bratstvo i otići drugamo, u prirodu, u neku crkvu ili samostan ili koju drugu kuću gdje se gaji

šutnja. Vi ste kao siromasi kojima je pretijesno, pa su im potrebnije više no što se misli oaze šutnje kao što su samostani, dakako ako su oni sami vjerni svom pozivu te bratski prihvaćaju ljude koji se žele obnoviti u zoni sabranosti zaštićene klauzurom. Dobro je da sami iskusite koliko su klauzurni samostani neophodni za duhovno disanje kršćanskoga grada.

Budite nepokolebljivi u obdržavanju tih periodičnih obnova. Zahtjevi posla i ljubavi svakako će katkada narušiti red. U ostvarivanju će biti potrebna određena gipkost, vi to znate iz iskustva, ali budite veoma čvrsti u načelu. I vama će se, kao i Gospodinu, dogoditi da će vas slijediti sve do mjesta kamo ste se povukli i da ćete morati protiv svoje volje žrtvovati istom započeti dan posvećen sabranosti. Isus je puštao da ga odvuku iz pustinje i strpljivo se davao ponovno zarobiti od mnoštva, ali to ga nije priječilo da opet ugrabi prvu povoljnu priliku i pobjegne u pustinju: »Rano ujutro, još za mraka, ustane, izađe i povuče se na samotno mjesto i ondje se moljaše. Potražiše ga Šimun i njegovi drugovi. Kad ga nađoše, rekoše mu: svi te traže« (Mk 1, 35-36).

*

Valja ispravno shvatiti važnost tog naizmjeničnog ritma koji vam pomaže u rastu sjedinjenja s Bogom. S jedne strane dani provedeni u radu, trudni od napora, ometani navalom onih koji vas trebaju, prisiljavat će vas na sumračnu, bezobličnu, katkada čak bolnu molitvu, čija vam je vrijednost poznata jer predstavlja očišćenje i sjedinjenje s Bogom u vjeri. S druge strane, produženi časovi sabranosti i šutnje naći će vas katkada — barem u početku — zbog prevelike suprotnosti, psihološki nepripravnima. To je normalno. Tako ćete se morati jače usredotočiti na razmatralačko čitanje i na produbljivanje vjere, što će biti toliko istinitije

koliko budete imali manje napasti da se na tom zaustavite uživajući. Isto će vam tako biti teže smjesta prijeći na vanjsku šutnju, što ne mora značiti da niste dovoljno velikodušni i da ne gajite nutarnju šutnju. Koji put će to biti samo nenaviknutost, a napor da to svladate dat će punu vrijednost vanjskoj šutnji koju ćete obdržavati kroz to kratko vrijeme povlačenja u »pustinju«. Na taj ćete si način moći osigurati unutarnju šutnju koju biste morali u dnu srca sačuvati i u svakodnevnom životu. To izmjenjivanje različitih načina života za vas je jamstvo istine u vjeri. Predajući se velikodušno i jednom i drugom, ne izbjegavajući odricanje i velikodušno darivanje, što vam ih i jedan i drugi put nudi, nećete upasti u opasnosti što ih svaki od tih životnih oblika uključuje. Vaša molitva, vjera, vaša ljubav prema Bogu i ljudima bit će na taj način pošteđeni iluzija. Što se tiče molitve, budući da vam danas baš o njoj govorim, neprestano ćete joj morati pristupati u uvjetima koji će od vas iziskivati napor u vjeri, bilo da je riječ o satu večernjega klanjanja nakon radnog dana, ili u šutnji koju ćete obdržavati za vrijeme duhovne obnove.

Posebno naglašavam vrijednost rasta u sjedinjenju s Bogom. Taj rast, u vašem životnom ritmu uključuje u sebi razdoblje rada i umora. To nije vrijeme u kojem živimo kao na kredit, trošeći duhovne energije skupljene za vrijeme duhovnih obnova, kao da smo napunili rezervoar da ga u kratko vrijeme ispraznimo. To je potpuno krivo shvaćanje. To bi značilo poreći životu molitve koju hrabro živimo u teškim okolnostima mogućnost da raste u ljubavi.

Živi organizam jača i vježbom i odmorom. Za njegovo zdravlje i razvoj i jedno i drugo jednako je potrebno. Stalno odmaranje omlitavi tijelo, kao što i pretjerano vježbanje donosi sa sobom premorenost. Izmjena odmora i vježbe neophodna je za životni razvoj. Tako je i s našom živom molitvom. Mi smo jednako, a koji put i više, izloženi posvećujućem utjecaju Božjeg duha u onom stanju razbašti-

njenja od nas samih u koje nas uranja hrabro nastojanje oko molitve u večer napornog dana, kao i dok se smireno odmaramo uz meditirani tekst uoči dana posvećenog šutnji. Jedan i drugi način molitve, lišene iluzijâ, osiguravaju nam ravnotežu i velikodušno produbljivanje našeg života za Boga.

***

V.

NAZARET
I
OTAC CHARLES DE FOUCAULD

Nazaretsko otajstvo

»Evanđelje mi je pokazalo da je prva zapovijed ljubiti Boga svim srcem, i da treba *sve obuhvatiti u tu ljubav*; svatko zna da je učinak ljubavi *nasljedovanje*... Nisam se osjećao sposobnim nasljedovati njegov javni život u propovijedanju: moram, dakle, nasljedovati skroviti život skromnog i siromašnog radnika iz Nazareta...«[1]

Ovi reci oca Charlesa upućeni Henriju Castriesu veoma su sugestivni. Oni divno izražavaju ne samo očevo zvanje nego i misao vodilju njegove duhovnosti.

Bratstvima je, po uzoru na njihova oca, cilj nasljedovanje Isusova života u Nazaretu. Danas ćemo govoriti o tom otajstvu.

Isusov život u Nazaretu trajao je otprilike tridesetak godina. Počeo je povratkom nakon bijega u Egipat, a završio četrdesetdnevnim boravkom u pustinji, koji se ukazuje kao uvod u javni život i u isto vrijeme kao završetak skrovitog života: tako se barem obično tumači razdoblje života u Nazaretu. Valja nam pobliže odrediti to značenje.

Recimo odmah na početku da su duhovni pisci taj izraz »skroviti život« vrlo često upotrebljavali da bi označili skup duševnih kreposti ili stavova koji onoga tko ih posjeduje pobuđuju na posve nutarnji život udaljavanjem od ljudi. To su kreposti poniznosti, siromaštva, poslušnosti, ljubavi prema sabranosti, šutnji, samotnoj molitvi, samozataji,

1. Pismo oca Foucaulda H. de Castriesu, 14. travnja 1901.

skrovitosti, pa i nekoj vrsti »poniženja«, da se poslužimo izrazom koji je bio drag bratu Charlesu. Ti nutarnji stavovi sigurno su se očitovali i u životu Isusa u Nazaretu. Oni su ipak, da tako kažemo, samo pasivni vid, jer uvijek stavljaju naglasak na povlačenje od ljudi. U tom se smislu govori o »skrovitom životu«, označavajući tako život odijeljen od svijeta, pa je prema tome i duhovno djelovanje nevidljivo. U tom se smislu »skroviti život« često nudi kao uzor redovničkom kontemplativnom životu. Taj način promatranja nazaretskog otajstva bio je sve do sada najviše rasprostranjen.

*

No život Isusa i njegovih roditelja u galilejskom gradiću pokazuje se u mnogo složenijem obliku. On nije bio skrovit samo u duhovnom smislu koji smo upravo opisali.

Teško nam je zamisliti kakva je mogla biti psihologija tog mladića, istodobno i Boga i čovjeka, seoskog zanatlije, po svom čovještvu ukorijenjena u određenu rasu, pleme, obitelj kao bilo koji Izraelac njegova vremena, istodobno svjesna, jer je bio Bog, svoje božanske osobnosti, svog sveopćeg otkupiteljskog poslanja, imajući jasan uvid u svijet duša. Nećemo pokušavati analizirati to psihološko stanje koje će za nas uvijek ostati nedostupna tajna, kao što su nam nedostupne sve točke gdje se spaja konačno s beskonačnim. Nama je dovoljno znati kakvim je životom htio živjeti Isus mladić, zatim odrastao čovjek, više od petnaest godina potpuno svjestan svog božanskog podrijetla i otkupiteljskog cilja. Isus zna da je Bog, posrednik među ljudima, vlasnik poruke koju donosi svijetu; duša mu je puna istine koja preplavljuje nutrinu a srce mu gori od neizmjerne ljubavi prema Ocu i svoj braći na zemlji. A ipak, on svojevoljno šuti: štoviše, on možda skriva i pred roditeljima, svojom majkom, a svakako pred sugrađanima, sve ono bitno o svom

nutarnjem kristovskom životu, o svom otkupiteljskom poslanju. U tom je smislu njegov život »skrovit«.

Dakle, namjera utjelovljene Riječi jest: sakriti pred ljudima pravu narav svoje osobnosti i zato se suzdržava činiti vanjska djela koja bi to mogla otkriti. Mi nikada nećemo moći potpuno shvatiti razloge takva stava. Kako se moglo dogoditi da Isus nije na one koji su ga svakodnevno okruživali spontano izlio obilje svjetla koje je bilo u njemu? Za vrijeme tih dugih godina u Nazaretu kod Isusa se jasno očituje volja da ne započinje svoje poslanje, da ne propovijeda Evanđelje. Odbijao je činiti čudesa unatoč neprestanom pritisku koji je morao osjetiti gledajući bijedu, patnju, bol s kojom se svakodnevno sukobljavao. Krist, utjelovljena Riječ, Sin Božji skriva se, uklapajući se u neuglednost svakodnevnog života Josipova sina Isusa. Krist se ne krije bježeći od ljudi. Povlačenje od svijeta, samoća, jednom riječju neobičan život bio bi privukao pažnju njegovih sugrađana. Isus, naprotiv, krije svoju pravu osobnost miješajući se do skrajnosti, gubeći se među njima. Jedno je izvan svake sumnje: Isus se krije postupajući u svim okolnostima upravo onako kako postupa njegova rodbina, susjedi i drugi mještani. Tako uranja u skrovitost, ne povlačenjem od društva, nego, naprotiv, stapanjem sa životom zajednice.

Sada nam nije više važno kakve su bile geste i svakodnevni okvir takva života, kakvi su bili običaji, obiteljske i kućne navike onog vremena. Ono bitno, ono što nas zanima jest to da je *Isus bio poput svih drugih*. Evanđelje nam to jamči. I Isus je znao dobro čuvati tajnu, da ni jedan žitelj mjesta, ni jedan njegov rođak — osim Josipa i Marije — nije ni trenutak posumnjao u njegovu sličnost s ostalim ljudima. U najmanju ruku, iznenađenje zbog njegova ponašanja nije nikad bilo toliko da bi ugrozilo tajnu Mesije Sina Božjega. To nam potvrđuje čuđe-

nje i sablazan Galilejaca kad je počeo propovijedati i nerazumijevanje obitelji za njegovo poslanje.[2]

Upravo u toj posvemašnjoj istini utjelovljenja, u tom prilagođivanju sredini i uklapanju u nju, sastoji se bît tajne nazaretskog života. Ostali vidovi, koje ćemo na brzinu nabrojiti, jer se na njih moramo vratiti, nisu drugo nego konkretna određenja njegova ljudskog života koja karakteriziraju životno stanje što ga je Isus izabrao.

*

Mi rijetko kada slobodno biramo svoje životno stanje; u svakom slučaju, to nikada nije potpuno slobodan izbor. Na nj utječe odviše faktora koji su izvan naše vlasti. Tko je od nas ikada izabrao obitelj, rasu, sredinu, odgoj, pa i vjeru u kojoj je živio? Sudbina svake osobe veliki je misterij koji, napokon, jedino Bog određuje. Isusovo *životno stanje*, naprotiv, za nas je od iznimne važnosti jer je *izabrano u potpunoj slobodi*. To je nešto jedinstveno: Sin Božji izabrao je svoju obitelj, rasu, mjesto rođenja, mjesto u ljudskom društvu, svoj način uzdržavanja, svoj rad. Taj je izbor bio potpuno slobodan i osoban. On na taj način izražava svoju posebnu ljubav prema tako izabranom životnom stanju i želju da nas tim svojim izborom nečemu nauči.

Isus je rođen u siromašnoj obitelji, premda kraljevske krvi, i u gotovo nepoznatu selu. To nije bijeda, nego radničko siromaštvo: ne baš najniži položaj. Ali društvena klasa i sredina, izabrane za Utjelovljenje, bile su izvanredno povoljne za plan Božjeg Sina da nestane među ljudima usvajajući najobičniji, najjednostavniji život, daleko od krajnosti po kojima bi mogao upasti u oči. Društveni položaj i način života koji je Isus prigrlio zaista pripadaju najvećem broju ljudi. Tako se Isus bolje skrivao među čovječanstvom prihvaćajući njegov

2. Mk 6, 1-6; Iv 7, 5.

najuobičajeniji i, na neki način, najpotpunije ljudski put. Ne pokušavajmo zamisliti razinu onog života uspoređujući ga s današnjim društvenim prilikama. Duboke razlike između izraelskih i naših institucija ne dozvoljavaju usporedbe. Sigurno je da je životno stanje koje je Isus izabrao za svoju obitelj i sebe sama bilo stanje siromaha koji žive od dana do dana baveći se manuelnim radom. Dakle, Isus je bio radnik. Njegov je rad morao biti neka vrsta zanata, jer je jedino takav postojao u ono doba. Ali Isus nije bio pošteđen ni jedne teškoće svoga položaja: ni od umora tjelesnog rada, ni od čekanja plaće, ni od katkada pretjeranih i nepravednih zahtjeva kupaca. Dani bez posla, teškoće svakodnevnog života, sve je to zacijelo bilo više od petnaest godina svakodnevni tijek njegova života. Tome treba dodati obiteljske i susjedske odnose kakvi su u ono doba bili uobičajeni u njegovoj sredini kao i sve ono što je sa sobom povlačilo vjerno obdržavanje subota i židovskih svetkovina i običaja. Ni Isus ni njegova obitelj nisu mogli tome izmaći, a znamo koliko su društveni odnosi na Istoku zahtjevniji i razvijeniji nego kod nas.

Uostalom, Evanđelje na nekoliko mjesta otkriva sve te perspektive.[3] I kad kažemo da su Isus i njegova obitelj potpuno pripadali svom vremnu i sredini, tada stvarno mislimo da su prihvaćali životni standard jednako kao i shvaćanja o higijeni, medicini, obiteljskom uređenju i ulozi žene u izraelskom domu, ne izuzimljući materijalne nesavršenosti i neudobnosti koje, po mišljenju Evropejaca, donosi sa sobom ta tehnički vrlo primitivna civilizacija. Isus je prihvatio sve, izuzevši čudorednu nesavršenost.[4] Mjestance Nazaret, onakvo kakvo je bilo u prvom stoljeću, zaista je bilo u punom smislu riječi *Isusova domovina*.

3. Vidi note na str. 42-43. [Pohođenje: Lk 1, 39-56 itd]

4. Neovisnost dječaka Isusa o svojim rođacima. Običaji kojima se Isus prilagođuje.

Tako je izgledao nazaretski život izvana. On je uključivao u sebi i nevidljivu zonu koja je postojala samo u Isusovoj svijesti. Za kršćanstvo je to već odavna predmet meditiranja. Taj nutarnji život obilježen je prije svega odnosima što ih Isus ima s Ocem, zatim molitvom, kontemplacijom, sviješću o svome poslanju Otkupitelja te žarkom i neizmjernom ljubavlju prema braći. To je život Sina Božjega i Spasitelja, s potpunom vrijednošću otkupljenja koje pribavlja to nutarnje stanje duše najneznatnijim njegovim ljudskim činima. Ali to bogatstvo ne pripada samo nazaretskom životu nego ispunjava Kristovu dušu cijelo vrijeme njegova zemaljskog života. Ono što je bilo svojstveno tom privatnom razdoblju Isusova života jest da nije učinio ni jednu gestu koja bi otkrivala njegovo poslanje. Dakle, njegova otkupiteljska ljubav prelijeva se jedino u tišini srdaca Sina i Oca u neprekidnu i žarku prošnju za cjelokupno čovječanstvo. U očima njegove rodbine i sugrađana to su, međutim, bile najsvakodnevnije geste i poslovi koji su ispunjavali sasvim jednostavan i običan život.

El-Abiod Sidi-Šeik
6. listopada 1946.

Kako je brat Charles otkrio i živio nazaretsko otajstvo

Kad se brat Charles obratio, osjetio se neodoljivo potaknut da »*sve obuhvati u ljubav prema Isusu*« a ta ga je ljubav gonila na nasljedovanje. Nesavladiva potreba da svojim životom nasljeduje onoga koga ljubi, bio je početni stav njegove duše, stav koji je odlučio o njegovu pozivu. Ta potreba za nasljedovanjem, u onom stupnju u kojem je nalazimo kod brata Charlesa, karakteristična je. Isus je za njega neosporno živo biće čije stope strastveno želi slijediti. Njemu nije dovoljno da bude iznutra privržen Isusu, da bude sjedinjen s njime svom svojom ljubavlju, da u sebi oživljava njegove kreposti, nego želi i *vanjsku podudarnost u životnom stanju.*[1] To je logika ljubavi koje se očituje na njemu u svim oblicima i zahtjevima duboko ljudske ljubavi. Tu nema cjepidlačenja, nema ničeg ishitrenog ili kompliciranog: on ljubi Isusa kao što se ljubi najdraži prijatelj. Naravno, uvijek je lako kritizirati njegovu gotovo materijalno sitničavu potrebu za nasljedovanjem, smješkati se čitajući neke njegove meditacije o Nazaretu i tvrditi da je njegovo ponavljanje običaja Svete obitelji pomalo ukočeno i neljudsko. Bilo bi neprihvatljivo kad bi on elemente te ljubavi, koji su se razvijali na jedan vrlo osoban način, postavio kao općenita načela, ili kad bi ih nametao i drugima a ne samo sebi. Priznajemo da nije uvijek umio zaobići tu hridinu dok je zacrtavao

1. Napominjemo odmah da takav oblik nasljedovanja Isusa nije bitan za savršenu preobrazbu duše u Krista. To nije neophodan elemenat za savršeno prianjanje uz Krista. On to može postati za pojedinu dušu koja osjeća poseban samo njoj svojstven poziv. Svaki kršćanin mora postati drugi Krist nasljedujući ga u duhu. Neki su dobili poziv da nasljeduju njegov nazaretski život. Ali ni takvi nisu dužni ići u nasljedovanju do takvih materijalnih pojedinosti kao što je to u sebi uključivao sasvim osobni poziv oca Foucaulda.

svoja pravila, ali ipak nalazimo veliku pouku jednostavnosti, plemenite logike i ljubavi u toj duši koja je od prve stigla do stupnja duhovnog djetinjstva! Ne podliježemo li mi prečesto određenom ljudskom samoljublju koje nas nesvjesno paralizira i priječi da cijelo svoje biće unesemo u ljubav kao što to čine djeca? Isus je čovjek: on je neusporedivi prijatelj, stariji brat, živ i uvijek nazočan. Ne mora li se naša ljubav prema njemu očitovati neposrednošću našeg ljudskog srca: »Filipe, tko vidi mene, vidio je Oca!«

Naravno, moramo se čuvati varki osjećaja i sjetilnosti. I upravo zato takva ljubav, koja se temelji na vjeri, mora počivati na *poniznosti* koja će biti istinsko odricanje od nas samih. Ona će nam dati pravu i duboku neposrednost djeteta koje se čitavo daje svakim svojim znakom ljubavi. Najveća zapreka razvoju i procvatu ljubavi gotovo je uvijek određena »neprozirnost«[2] našeg bića koja proizlazi iz navezanosti na sebe, a tako je duboko ukorijenjena u svakom čovjeku. Mi smo često kao naduti od skrivenog samoljublja, koje je manje-više nesvjesno i još nedovoljno svladano.

Velika je istina da ljubav, u razmjeru prema svom intenzitetu, uključuje u sebi potrebu da prionemo uz prijatelja, da mu što je više moguće nalikujemo. Naša ljubav prema Isusu ne može biti izuzeta od tog zakona. Mi moramo svom snagom svoje ljubavi prema Bogu težiti za tom potpunom sličnošću s utjelovljenom Riječi. Jedino će se oblik tog nasljedovanja mijenjati u skladu sa životnim prilikama i pojedinačnim pozivima. Oblik nasljedovanja u brata Charlesa bio je vrlo osoban. Ali kroz meditaciju nazaretskog pustinjaka moramo tražiti onaj širi stav *ponizne jednostavnosti* u ljubavi. Prijeđimo preko nekih uskih gledanja i slušajmo kako u nama odjekuju ti kliktaji ljubavi, tako neposredni i

2. Ovdje se javlja veza između razvitka ljubavi i potpunog siromaštva.

istiniti, iz srca zrelog čovjeka koga je ljubav učinila djetetom.

I naš poziv male Isusove braće mora niknuti iz te potrebe za nasljedovanjem u ljubavi. To stanje duše čini mi se važnim kako bi jednostavnost našeg načina života dobila svoj smisao. Dakle, ta potreba za nasljedovanjem iz ljubavi, usmjerava prema nazaretskom životu. Brat Charles se nikako ne osjeća pozvanim za ministerij. Ta jasna odluka, koju je sagledao već na prvim duhovnim vježbama, neopoziva je. Od onda je cijeli njegov život usmjeren na to da nasljeduje Isusov život u Nazaretu. Pokušat ćemo analizirati glavne etape njegova duhovnog napredovanja. Napomenimo odmah na početku da je brat Charles *postupno otkrivao elemente nazaretskog otajstva,* onoliko koliko mu je njegov duhovni razvoj omogućavao razumijevanje svakog pojedinog. Zahtjevi rasta u ljubavi postupno su mu otkrivali sve vidove njegova ideala. Može se, dapače, reći da poredak otkrivanja odgovara poretku po kojem moramo pokušati živjeti različite vidove našeg poziva. Isto tako nećemo se iznenaditi kad u njegovim prvim zamislima nađemo pretjerivanja ili isključivosti koje će kasnije same od sebe otpasti.

*

Prvo razdoblje započinje njegovim obraćenjem i traje do kraja boravka u Svetoj zemlji. U to je doba njegova želja za nasljedovanjem sva u znaku snažnog, konkretnog, gotovo sitničavog realizma koji ide dotle da želi živjeti u istim mjestima gdje je živio Isus. To je bio plod njegova putovanja u Svetu zemlju. U to vrijeme njegova ljubav osjeća potrebu da se hrani materijalnim dodirom s mjestima, stijenama, zemljom, zrakom i horizontima koje je posvetio prolazak Ljubljenog. Za njega je to izvor neiskazane sreće. Ta topografska rekonstrukcija

navodi ga da izradi neku vrstu karte, vodiča, kako bi dan po dan slijedio Isusa na svim njegovim putovanjima. To je prozvao »*pokušajem da bude Isusov pratilac*«.

Takva je pobožnost sigurno još veoma nesavršen oblik ljubavi. Neizbježno pomišljamo na Isusovu riječ apostolima: »Bolje je za vas da ja odem«. Ali to je samo jedna etapa, kao što je za neke duše izabiranje mjesta neophodan uvod u nutarnju molitvu. Uostalom, to će vrlo brzo uvidjeti i brat Charles kad bude, u jednoj od svojih meditacija, naglasio da je duhovno dobro jedne jedine duše na svijetu vrednije od boravka u Svetoj zemlji. No otac Foucauld će se uvijek sjećati svog proputovanja kroz Isusovu domovinu. Kasnije mu je trebalo vremena da na početku molitve predoči neko od tih mjesta; no kako god to predočavanje bilo kratko i šturo, uvijek je podsjećalo na godine provedene u Nazaretu i Jeruzalemu.

Brat Charles je od početka svog obraćenja sagledavao otajstvo života Sina Božjega u Galileji kroz nesavladivu potrebu *za poniženjem;* ta se riječ neprestano vraća pod njegovo pero. Njegovo tadašnje shvaćanje Isusova života u Nazaretu bilo je pod jakim, katkada pretjeranim, utjecajem toga gledanja. Naravno, njegova sklonost k poniženju popraćena je željom za poniznošću, poslušnošću i siromaštvom, za mrtvenjem i pokorom. Nećemo govoriti o ovom posljednjem jer ne predstavlja neki poseban problem. Spomenimo samo originalnost njegova shvaćanja siromaštva: ono je sasvim zamišljeno *u odnosu na rad*. On hoće da braća sama zarađuju za život kao radnici. Još ćemo se pobliže tome vratiti. Vršenje tih kreposti bio je najsigurniji put kojim se moglo poći. Ni jedna istinska ljubav ne može se izgraditi na drugim temeljima. I upravo zato što je brat Charles znao već od početka unijeti sebe, sa svom svojom velikodušnošću, u vršenje tih kreposti, mogao je ljubiti tolikom snagom i neposrednošću. Poniznost, mrtvenje, siromaštvo i povučenost otrgnuli su ga od vlastitog ja. Oslobodili su ga za ljubav. Da bismo se mogli dati, moramo posjedovati same sebe, slobodne i raspoložive. Zna čajno je spomenuti da je u toj fazi svog nutarnjeg razvoja brat Charles vršio sve te kreposti — koje se često nazivaju pasivnima — snagom i zanosom same ljubavi. One su, utječući jedne na druge, bile istodobno i preduvjet i plod njegove ljubavi. Oči su mu uprte u Isusa, a u životu Svete obitelji zamišlja vršenje tih istih kreposti na način i u omjeru u kojem je sam potican da ih vrši. To očigledno zahtijeva prilagođivanje. Ali znajmo vršiti te kreposti ne tražeći izgovor za umanjivanje te potrebe, svodeći je na razinu na kojoj se sami nalazimo. Isus bijaše Bog; za njega nije postojao problem pokore, a mrtvenje strasti nije imalo nikakva smisla; to ima smisla samo za nas. Što se tiče pretjeranog tjelesnog trpljenja kojeg se pridržavao brat Charles, znajmo i tu razlikovati stav duše koji je nužan i koji mora imati svaki od nas, od praktičnog vršenja koje je sasvim relativno. Ovdje nam se neodoljivo nameće usporedba između sv. Terezije od Djeteta Isusa i brata Charlesa.

No ovdje moramo u prvom redu nešto kazati o toj *strasti prema poniženju*. I ovdje moramo razlikovati misao koju je brat Charles stvorio o životu Isusovu koji se »tako čvrsto držao posljednjeg mjesta da mu ga nitko nije mogao oteti« od poniženja kojim se iz ljubavi tako jako želio nasititi. No, što god on učinio i unatoč svim željama, brat Charles i Isus nisu mogli biti potpuno slični u duhovnim stavovima. Maloprije smo rekli što je zapravo bio nazaretski život: siromašan, težak i beskrajno skroman život, ali ne poniženje. Što se tiče brata Charlesa, njemu je potrebno poniženje, i tu nema krivo.

Odakle ta potreba za poniženjem, za osramoćenošću kojom je ispunjeno srce tolikih svetaca? Ona kod svih, kao i kod brata Charlesa, dolazi iz prevelike ljubavi prema Isusu. Ta potreba za poniženjem

nalazi se u zametku svake ljubavi koja teži da se dokaže sebi samoj i da se izreče u tim vanjskim besplatnim činima koji, zapravo, nemaju drugog povoda nego ljubav. Ako već svaka ljudska ljubav sadrži u sebi taj misterij po kojem izmiče pravilima previše razumskog tumačenja, što da kažemo o božanskoj ljubavi? Zaslužuje li uopće tu riječ ona ljubav koja nije sposobna za određene ludosti? Krist, sveci, svi su oni pretjerivali u očitovanju svoje ljubavi. To traženje prezira, poniženja, jednom riječju poniženosti, nesumnjivo nije razumno; ali ako je zalog, preduvjet, izraz velike ljubavi, ne postaje li izvanredno mudro, u smislu božanske Mudrosti? Idimo još dalje: ta potreba za poniženjem kod kršćanskih svetaca i mistika učinak je posvemašnjeg suobličenja s otajstvom raspetog Krista. Sve je to sablazan križa. Kršćanin zaista u toj potrebi za nasljedovanjem — dapače za poistovjećivanjem, jer Krist proživljava u svakom kršćaninu vlastito otajstvo patnje i poniženja — nalazi otajstvenu radost i smirenje u sramoti, poniženju i krvavom preziru.

Dakle, ta potreba za poniženjem svake duše zaljubljene u Krista Isusa ima svoj korijen u poniženju samog Raspetoga. To možemo razumjeti meditirajući muku. I dobro pazimo da ne bismo hladnim ljudskim razumom sudili čovjekovo ponašanje koje je kao izravno produženje otajstva križa. To ostaje tajna i istinska sablazan za one koji ne nose u duši posvemašnju vjeru u božanskog Mučenika, ni u srcu veliku ljubavnu strast za njega. Ako je brat Charles unio u nazaretski život poniženje kojeg u stvarnosti nije bilo, ako se možda u toj točki vara, svakako se ne vara slijedeći instinkt svoje ljubavi po kojemu je otkrio u Isusovu životu pravi ponor poniženja. Kad bismo mogli shvatiti koliko je poniženja, za osobu utjelovljene Riječi, bilo u preziru i pogrdama kad su ga zasužnjile najveće moralne i vjerske vlasti naroda kojeg je on bio sin, kad su postupali s njim kao s varalicom i lažljivcem! Budući da smo

već navikli na evanđeoske tekstove, ne možemo više potpuno shvatiti koliko je bilo poruge u prizoru suđenja, u bijeloj luđačkoj košulji, cerekanjima, ćuškama robova, pljuvanju, parodiji kralja, trnovoj kruni, a da ne govorimo o onom najodvratnijem u tim prizorima: o takvom postupanju s čovjekom u izmučenom stanju u kakvom se nalazio izbičevani Krist, o preziru i pogrdama izraelskog mnoštva, o razgolićenju na sramnom mučilištu na kojem su umirali samo robovi i razbojnici, o ruganjima i psovkama u vrijeme smrtne muke. Eto, sve je to poniženje u najdubljem smislu te riječi. I ako usporedimo taj nagomilani prezir s neusporedivim dostojanstvom Kristove osobe, zaista možemo govoriti o *otajstvu poniženja*. Ono postaje još teže kad se sjetimo da je takav postupak svojevoljno i slobodno izabrao *onaj* koji ga je i pretrpio. Bijaše to utoliko svjesnije i slobodnije ukoliko to nije zahtijevao cilj utjelovljenja. Pa čak ako se i pretpostavi da je Isus morao izbrisati grijeh čovječanstva krvavom žrtvom, ništa nije zahtijevalo tu najveću žrtvu usred tog nagomilanog poniženja. Mi u tome možemo gledati samo tajnu ljubavi.

Kakve moraju biti posljedice za nas kršćane i za duše obuzete velikom ljubavlju prema Isusu? Hoćemo li odsada moći živjeti u sebi otajstvo Isusovo a da ono ne urodi i u nama otajstvom poniženja? Ako uistinu ljubimo, kako to da ne želimo dokazati Isusu svoju ljubav na isti način na koji ju je on nama dokazao? Je li logična ljubav koja ne ide dotle? Kako bismo trebali shvatiti u svetaca tu gestu koju obično prebrzo nazivamo ludošću ili čudnovatošću? I brat Charles, odjeven u prugastu halju svu u krpama, skuplja po ulicama Nazareta životinjske izmetine, predmet dječjeg smijeha, radujući se ruganjima i bačenom kamenju...

Ali do kakvog nas to zaključka dovodi? Da i mi moramo nasljedovati te geste? Mora nam biti jasno da u tome leži delikatan problem. Takvo ponašanje, da bi bilo istinito, mora biti stvarni, neposredni

izraz želje za suobličenjem Isusu raspetome, koja je došla do tog stupnja da može biti plod jedino djelovanja Duha Svetoga u nama. Prema tome, traženje poniženja kao izraza autentične ljubavi mora biti podređeno vlasti darova Duha. To očitovanje mora ostati božanska Mudrost, a u tome je put svake duše različit. Dakle, može postojati traženje poniženja koje je krivo, prisilno, preuranjeno. U tom slučaju plod nije potpuna radost u Duhu Svetome, nego prije neka samodopadnost.

Valja, dakle, brižljivo razlikovati *promišljeno traženje poniženja*, koje se može poduzeti jedino na poticaj Duha Svetoga, od *ljubavi* prema poniženju i *želje* da trpimo poniženje kako bismo bili potpuno suobličeni raspetome Isusu. Ta je želja nedjeljiva od istinske ljubavi prema Isusu: ona je jedan od elemenata ljubavi rođene u podnožju križa, i mi ne možemo ljubiti autentičnom ljubavlju a da ne želimo dijeliti prezir kojim je bio napojen onaj koga ljubimo: to nije moguće. Ali ta želja mora biti u omjeru same ljubavi, ona mora niknuti iz nje. Da, mi moramo biti barem spremni da iz ljubavi prema izruganome Raspetom prihvatimo ona mala poniženja i stalni prezir što nam ga tijekom dana upućuju ljudi. U prihvaćanju te poniženosti, koju nismo tražili, ne smije biti zastranjenja ni pretjeranosti. Vjera nam mora pomoći da u tome nađemo veoma uzvišenu, veoma čistu, savršenu radost, radost kušanja oporog otajstva muke, istinskog sudjelovanja u najplemenitijem, najveličanstvenijem poslu, u Isusovu radu par excellence, u radu za otkupljenje ljudi. Nemojmo zaboraviti da u Isusovoj otkupiteljskoj muci ima isto toliko patnje i prolivene krvi koliko poniženja i prezira: a mi se često više plašimo poniženja nego potrebe da moramo dati svoju krv. Znajmo priznati da još nismo spremni tražiti poniženje, ali nas želja usmjerava prema toj časti. Budimo spremni dublje prodrijeti u otajstvo križa; ostanimo vjerni duhu ljubavi koji je i u Kristovoj duši probudio želju za takvim krštenjem. Nemojmo

zaboraviti da željeti, u načelu, previše ljudski suditi o Božjoj ljubavi često dovodi do ograničavanja djelovanja Duha ljubavi koji je neizmjerno tankoćutan. Ostanimo izloženi njegovu utjecaju, ponizni, poslušni, pažljivi i velikodušni.

Moramo ukazati i na treći vid, svojstven duševnom stanju brata Charlesa dok je živio skrovitim životom u maloj drvenoj baraci u vrtu sestara klarisa. Tu mislimo na *njegovu vjeru u istinsku Isusovu nazočnost u hostiji*. Znamo da se euharistijska dogma javila za njega najprije u tom vidu. On je silno želio moliti pred tabernakulom, a izlaganje presvetog Sakramenta za njega je izvor duboke i prisne sreće čije odjeke i mi svaki čas primjećujemo. Voli prisustvovati svim misama što se služe u samostanskoj kapeli. U idealnoj zamisli kakvu je onda imao o redovničkom životu, koji bi nasljedovao nazaretski život, presveti Sakramenat postaje prvorazredni, središnji element oko kojeg se sve organizira: to je *Isusova nazočnost* koja preobražava bratstvo u istinski nazaretski dom. Pravilo male braće od Presvetog Srca napisano je u tu svrhu, a nama se čini da se na neki način nadovezuje na onu potrebu »duhovne topografije« koju smo maloprije spomenuli.

Ovdje smo spomenuli taj euharistijski temelj očeve molitve, ne zalazeći dublje u njegovu pobožnost prema euharistiji koja, uostalom, u to vrijeme još nije dosegla svoj puni razvoj. Sva usredotočena na to žarko štovanje Isusove nazočnosti u hostiji, ona već nosi u sebi klicu potpunog euharistijskog života. On je u tom času bio, i to je ono što bismo htjeli naglasiti, korijen cijelog njegova molitvenog života koji se ostvaruje u toj tako silno ljubljenoj nazočnosti.

To su karakteristični elementi duhovne fizionomije brata Charlesa u godinama koje je proveo u osamljenosti u Svetoj zemlji. Dotle je produbio i živio nazaretski život gotovo isključivo u smislu »skrovitog života«, kako se onda općenito shvaćao

taj vid. On je, na određen način, još pooštrio taj pojam, zamišljajući da je Sveta obitelj živjela veoma povučeno u gotovo neprestanoj šutnji i osamljenosti. Ali, postupajući tako, brat Charles je svoju ljubav prema Bogu postavio na tako čvrste temelje da je mogla odoljeti svim napadajima: od sada se ona mogla potpuno slobodno razvijati, bez straha da će zastraniti. To moramo izvući kao zaključak iz tog prvog razdoblja očeva života.

Htijući cijeli svoj život pretvoriti u *nasljedovanje Isusova života,* on ga je definitivno usmjerio prema izrazito kontemplativnoj i kristocentričnoj perspektivi. U njegovu životu sve je za Isusa. Trudimo se i mi da i naš bude već od početka okrenut u tom smjeru: želimo, iz ljubavi prema Kristu i da bismo u punini ostvarili prijateljstvo s njime, živjeti život molitve, rada i ljubavi. To posljednje mora uvijek biti istinsko preobilje božanske ljubavi i Isusovo zračenje kroz nas, a nikako previše ljudska požrtvovnost u službi drugima. Previše se ljudi, u posve ljudskim perspektivama i svjetlu, razočaralo u često herojskoj požrtvovnosti za braću a da bismo se mi usudili upustiti u to, kad ne bismo ljudima donosili svjedočanstvo posve božanskog života koji očekuju.

I napokon, nemojmo se bojati zajedno s bratom Charlesom zagrliti taj posao oko razvlaštenja vlastitog »ja« koje se postiže jedino poniznošću, poslušnošću, mrtvenjem, siromaštvom, i onom ljubavlju prema poniženju o kojoj smo govorili. Možda se danas previše nastoji umanjiti važnost tih temeljnih kreposti. To je vjerojatno reakcija protiv često iskrivljenog shvaćanja prave naravi tih kreposti i uloge što je moraju imati u našem duhovnom životu. Ipak, naš nehaj u nastojanju oko samozataje i potpune raspoloživosti, koje su plod prave poniznosti i hrabrog mrtvenja, prečesto je uzrok, bez obzira na uloženu velikodušnost, da brojne duše brzo stignu na određenu razinu u vršenju ljubavi, ili pak podlegnu još težoj napasti nakon tako lijepog

početka. Ukratko: to znači graditi na pijesku, to nije više potpuno sudjelovanje u Kristovu životu u kojem se nalazi otajstvo smrti kojem smo krštenjem pridruženi. Život niče iz smrti: »Ako zrno ne umre, ostaje samo i ne donosi ploda.«

Znajmo napokon postaviti našu euharistijsku molitvu na solidne temelje hrabre, prosvijetljene vjere u zbiljsku Isusovu nazočnost. Nemojmo zaboraviti da će nam se vjera, u onom istom omjeru u kojem bude rasla, pročišćavati od mnogih osjetnih elemenata što se u njoj još nalaze. Mi možemo pripomoći tom rastenju, do kojeg dolazi napose u molitvi, postavljajući svoju vjeru već od samog početka u čisto svjetlo božanske Riječi.

*

Drugo razdoblje života brata Charlesa započinje krajem njegova boravka u Béni-Abbèsu, prihvaćanjem mogućnosti da postane svećenik. Njegov duhovni razvoj, koji je u to vrijeme bio sav usredotočen na ostvarenje prvog bratstva i osnutak družbe male braće od Presvetog Srca, pripomaže da se njegovo shvaćanje nazaretskog života proširi. Razvile su se neke nove značajke koje su bile u zametku u pravilu od 1899. godine.

Otkupiteljsko djelovanje skriveno u Spasitelju u Nazaretu nalazi odjeka u njegovoj duši koja sve više čezne za molitvom i žrtvovanjem za spasenje svih ljudi.[2]

To se duševno raspoloženje razvija u obliku pobožnosti prema Presvetom Srcu. Pustinjaka iz Béni-Abbèsa sve više salijeće briga o spasenju duša. Tragove takvog duševnog stanja nalazimo u brojnim odlomcima njegovih Konstitucija iz 1899, a napose u duhovnim zabilješkama iz tog doba.

Brat Charles daje sve značajnije mjesto *velikoj ljubavi prema bližnjemu.* Potresen je mišlju da lju-

2. Usp. molitvu »za spasenje svih ljudi« iz pravila 1896. godine.

bav prema Bogu i ljubav prema braći ne idu jedna bez druge nego da su jedna te ista ljubav. Ipak je to preobilje ljubavi koja ga je u Béni-Abbèsu potakla da sruši svoju klauzuru, poremeti svoj dnevni red svojevoljno tražeći dodir sa svima koji ga okružuju, Crncima, Arapima i Evropejcima, uvijek zamišljeno u okviru nazaretskog života i otajstva Pohođenja. On i dalje ne želi ni ministerija u pravom smislu riječi, ni propovijedanja, ni djela. Upravo rast Božje ljubavi u njemu sili ga, da tako kažemo, da otkriva i živi taj novi vid nazaretskog života i otajstva: odnosi što su ih Isus i njegovi roditelji morali imati sa svojim susjedima i drugim žiteljima gradića.

On je došao do tog otkrića napose u Béni-Abbèsu kroz svakodnevni život. Jer sad više nije riječ samo o vršenju ljubavi u uobičajenom samostanskom okviru — kao što će to biti vrlo široko shvaćena i prakticirana gostoljubivost predviđena u pravilu iz 1899. godine — nego je to pravi *život u dodiru s ljudima.*

Dakle, Béni-Abbès je razdoblje prelaska.

3.

Posljednje godine u Tamanrassetu, ne donoseći nove elemente, značile su za brata Charlesa potpuni procvat njegove ljubavi i potpuno posjedovanje poziva. Definitivno ostvarenje vlastite zamisli o nazaretskom životu sigurno će više biti u konkretnim djelima nego u izražavanju načela. Međutim, neke smjernice, iznesene u pismu svibnja 1911, oprezno pokušavaju prenijeti to na plan uređenja redovničkog života nekoliko osoba.

Dakle, to posljednje razdoblje, premda ne donosi ništa zaista nova, ipak je bogato praktičnim primjenama u životu, što nam omogućuje da ga pobliže odredimo: neprisiljeni život, *svojevoljno angažiran u životu tuareškog puka:* veće *traženje dodira izvan* bratstva (posjeti, izlasci, obilasci).

Osim toga, on najviše nastoji oko stjecanja *što opsežnijeg* i šireg poznavanja svega što se odnosi na *jezik, folklor* i *običaje žitelja.*

Zaista se može govoriti o dubokom prilagođivanju na intelektualnom planu sa znanstvenom i nesebičnom ozbiljnošću, te o velikom nastojanju oko razumijevanja, uz veliku simpatiju prema ljudima koje je ljubio neizmjernom bratskom ljubavlju.

Njegova euharistijska pobožnost doživljela je duboku promjenu. Više ne smatra da je *stalno* klanjanje *neophodno* njegovim *bratstvima.* Da bi se mogao nastaniti usred Hoggara, ne oklijeva, za volju uzvišenije ljubavi prema bližnjemu, svjesno žrtvovati svakodnevno slavljenje svete žrtve, i to kroz nekoliko mjeseci. Osim toga odriče se kroz prvih šest godina svog boravka u Tamanrassetu čuvanja presvetog Sakramenta. Jer, njegov je apostolski prefekt odlučio da mu dozvoli držanje presvetog sakramenta jedino ukoliko se u susjedstvu budu nalazili kršćani. Time se na neki način njegova euharistijska pobožnost pročistila, a euharistijski mu je život postao kao uklopljen u ljubav prema Isusu. Otada je svoju ljubav prema braći Tuaregima zaista shvaćao i živio kao jedan od oblika *jedne jedine* ljubavi koja ga je sjedinjavala s Kristom. I svoju je euharistijsku pobožnost mogao promatrati jedino u perspektivi tog života ljubavi, sasvim je pojednostavivši i sjedinjujući je s njezinim uzvišenim počelom. To je rječiti dokaz zrelosti do koje je doprla njegova duhovnost.

Ipak, očev ideal u Tamanrassetu ostaje isti kao u početku njegova religiozna života: nasljedovati Isusov život u Nazaretu. On neprestano nastoji oko vlastitog učrvšćivanja u temeljnim krepostima, o kojima smo govorili na početku. Od vremena do vremena pronalazi mogućnost za samotnija, šutljivija razdoblja. On ostaje uvijek i prije svega čovjek molitve, nutarnje sabranosti, istinski kontemplativac, neumorno ukazujući na čvrstu želju da ne vrši

ministerij; neprestano pomišlja kako će dijeliti život s drugom braćom.

Njegova je smrt vidljivo dovršenje stalnog duševnog raspoloženja koje je Bog dopustio: spasiti duše darivanjem cijeloga svog bića Bogu. Taj svršetak je pečat i najveći dokaz načina na koji je, iznad svega, želio biti »spasitelj« kao Isus i zajedno s njime.

28. prosinca, 1946.

VI.

MALA ISUSOVA BRAĆA

Mali Isusov brate, želio bih ti pomoći kako da ostvariš ono što istinito sadrži tvoje ime za tvoj život i na što te ono obvezuje.

Otac de Foucauld mnogo je volio to ime, i ako ga je odabrao, to je zato što ono u njegovim očima odražava ideal kojim mu je srce bilo ispunjeno.

Mi želimo biti Isusova braća čitavim svojim životom. Nismo se darovali ne znam kako velikom idealu, niti ostvarenju ne znam kako velike savršenosti, već jednoj živoj Osobi, jednom Bogu, koji je istodobno u apsolutnom smislu te riječi naš brat, zato što je on i čovjek. Krist Isus jest razlog našega života. Naučiti živjeti usred svijeta potpuno i istinito prijateljstvo s Isusom naš je osnovni cilj. Krist je prvoljubljeni, za njega radimo, za njega se trudimo i trpimo. Da odgovorimo pozivu njegove ljubavi, želimo ostajati satima pred njegovim nogama kako bismo ga ljubili, ljubili ga kao našeg Boga, našeg prijatelja, našeg brata, kao što je to tako dobro činio otac de Foucauld.

Nastojanje naše vjere nadasve će biti usmjereno prema sasvim osobnom susretu s Kristom, sigurni da se ne varamo prianjajući uza nj čitavim svojim bićem, žrtvujući u njemu svoj život, njemu koji je Put, Istina i Život. Zato naš život mora težiti tome da postane jednostavan u jedinstvu sa živim Isusom kojega pronalazimo u vjeri, euharistiji, Evanđelju i našoj braći. Tu on prebiva. Potpuno ćemo biti darovani ljudima poradi njega; ako nam je želja da, koliko god to možemo, s njima bratski dijelimo njihove brige, njihove napore i rad, osobito s najsiromašnijima, najpotlačenijima, s onima s kojima se najnepravednije postupa, to je zato što ih Isus ljubi,

to je poradi onoga što je on kazao u svom Evanđelju, to je zato što ga mi vidimo pred sobom, posvuda prisutna u njima i posred njih, njega, Sina čovječjega, čovjeka u pravom smislu riječi, čovjeka boli. Uvijek njega tražimo, njega ljubimo, s njim se želimo truditi i trpjeti.

Sve je za čovjeka postalo danas zamršeno u jednom poremećenom svijetu u kojemu on sam mora dublje promisliti plan stvaranja bratskog, pravednog i gostoljubivog ozračja za ljudsku osobu. Toliko se istodobno problema nametnulo, koji začas narastu u svjetske, uvlačeći u igru zamršenost vrednota svih vrsta i na svim planovima društvenog i ekonomskog života, i sve to kao da slabu i ograničenu svijest satire. Kršćanin je po ljubavi pozvan uključiti se u tu golemu zadaću, obvezan raditi na uklanjanju nepravde na zemlji i na njoj uspostavljati uvjete života ne samo ljudske nego i kršćanske. Pred veličinom tog zadatka i pred složenošću neophodnih tehnika, ljudskoj misli prijeti opasnost da bude potpuno istrošena i prisvojena te da izgubi iz vida Isusa Krista, bez kojega svijet više nema smisla. Iskušenje je veliko, čak i za kršćanina i apostola, da više nema vremena motriti Isusa i ljubiti ga radi njega samoga.

Mali brate, tu je naša uloga, nama vlastita zadaća, da budemo »pogled« sadašnjega čovječanstva, upravljen u Isusa, da budemo kao »dežurni« u Isusovoj prisutnosti, zastupnici mnoštva koje zaboravlja i donositelji pred Isusa njegova klanjanja, njegovih pitanja, njegovih jada i krivica. Gdje god bio, ti ostaješ blizu Isusa. Njemu, i samo njemu trebaš se neprestano navraćati, bez opuštanja, u nejasnom traženju svoje ljubavi, jer je jedini on izvor tvoga života.

Možda je u ovo posljednje vrijeme bilo ponekad zloupotreba metoda i škola duhovnosti. Otac de Foucauld nas iznova uči poći pravo k Isusu, živjeti u svoj jednostavnosti za njega, svom našom ljubavlju, nakon što smo ga susreli u Evanđelju. Uči nas

da pojednostavnimo svoj život i vodi nas k bitnome. Može li se pravo govoriti o novoj duhovnosti? Ne vjerujemo, i ponizni brat Charles na svaki način nije nikada imao tu namjeru.

Ako nam otac de Foucauld pokazuje sasvim jednostavan put, on ga ne želi olakšati, niti ne znam kakvom metodom ili više ili manje novim receptom izokrenuti često surove zahtjeve Evanđelja. On misli da nema ništa kraće, za nestrpljivost ljubavi, od staze koja se uspinje pravo i vodi bez obilaženja k cilju. U tome je on vjeran učenik Franje Asiškog, Ivana od Križa i Terezije iz Lisieuxa. Čemu se poigravati sa zahtjevima ljubavi Kristove? Nema dva načina kako ljubiti i darovati se: postoji samo jedan i taj mora voditi sve do heroizma sebedarja. Ništa manje ne traži Isus od onih koji mu hoće služiti do kraja. S ocem de Foucauldom nema više dvosmislenosti i sve je sasvim jasno.

Ali ako nas brat Charles neprestano vraća na čistu jasnoću i krepku umjerenost evanđeoskih zahtjeva, on, da bi te zahtjeve konkretno ostvario u svom životu, ne upotrebljava manje zahtjevna sva nužna sredstva: metodu, vježbe, asketsku disciplinu. Ali oni u njegovoj ruci neće biti nikad drugo osim veoma jednostavna sredstva, veoma prilagođena njegovu stanju, s ciljem da uspostavi u sebi savršenu ljubav prema Bogu i prema svojoj braći. On uvijek sve privodi bitnome: slijediti Isusa »svoga ljubljenog brata i Gospodina«.

Mali Isusov brate ti moraš poći istim putem kao brat Charles. Moraš slijediti Isusa velikodušno, strpljivo, ponekad herojski. Treba odbaciti kao napast onu vrstu tjeskobe koja nas ponekad zahvaća, pod plaštem nalaženja lijeka našoj slabosti i tromosti, da neprestano tražimo neke druge duhovnosti ili gomilamo štivo. Vjerujemo, ali uzaludno, da smo u mogućnosti otkriti jednostavniji i lakši put, a zapravo sve kompliciramo jer se bojimo živjeti Evanđelje. Ostanimo jednostavno i hrabro mala Isusova braća. Jedino za njega i po njemu moramo živjeti.

***

To ime, bolje nego ikoje drugo, izražava također način kako se mi međusobno moramo ljubiti i kako trebamo ljubiti sve ljude. Ništa drugo ne trebamo raditi usred ljudi osim da ih volimo, ne bilo kakvom ljubavlju, nego sa svom onom ljubavlju koju im Bog donosi. Trebat ćemo iznova ponavljati bez zaustavljanja da je tu i samo tu naše prvotno djelovanje. Oslobađati, čistiti, uvećavati sve naše snage usmjerene na ljubav i naše muževne nježnosti te ih predati otajstvenoj Kristovoj ljubavi, kako bi nam on podario odista da možemo ljubiti duboko, stvarno sve ljude bez razlike, i svakoga od njih koji nam se približi u njemu samomu. Stvoreni smo za to. Određeni smo za to, i ako želimo u ovom svijetu biti od neke koristi, bit će to, snagom vjernosti, budemo li omogućili da se kroz naše srce i naše ponašanje može raspoznati nešto od bezgranične Kristove ljubavi za svakoga čovjeka. Dakako, braćo, mi to moramo biti prije svega međusobno: bez toga sve će biti lažno i varljivo. I ovdje je riječ o neumanjivoj nepopustljivosti evanđeoske ljubavi kojoj se trebamo predati.

***

A sada, ne zaboravi da si *malen*.

Maleni smo pred zadaćom našega života, kakva nam se javlja u zahtjevima ljubavi. Daleko od toga da se slomimo; taj nerazmjer na unutarnji nas način baca u moć Isusovu. Naša posvemašnja nesposobnost treba se preobraziti u djetinje predanje, sigurni da ćemo biti uslišani snagom molitve, želje, postojanosti i poniznosti. »Ako ne postanete kao jedan od ovih malenih, nećete ući u kraljevstvo nebesko...« »Što je nemoguće ljudima, Bogu je moguće.«

Maleni ćemo biti i u očima ljudi. Bit ćemo uvijek beskorisni sluge željni da se s nama kao takvima

postupa. Nikakav određeni apostolat, služba, nikakav mjerljiv prihod neće povećati vrijednost našemu životu niti mu dati smisao u očima drugih. Kao redovnici znati će se da smo potpunoma posvećeni Isusu, ali mi često na vani nećemo čak niti tako izgledati. Na svaki način, ne želimo da nas se časti i drži kao takve. Čitavim svojim srcem moramo željeti ne biti drugo doli siromašak, trudbenik, radnik poput drugih i s kojim se postupa kao s drugima. Da li je to u Evropi, u Africi, u arapskim zemljama ili među Crncima, ili drugdje, trebamo sve učiniti da vjerno sačuvamo to posljednje mjesto. Moramo biti u klasi siromaha i voljeti sve njezine terete i patnje.

Mali brate, to neće postati stvarnost osim ako se tvoje srce izmijeni, ako postane ponizno, slobodno od svakog sebuljublja, bezpridržajno predano ljubavi Raspetoga. To je djelo jednog života koje treba iznova započimati svakog jutra.

Otkriti, ljubiti Isusa i za nj živjeti, biti doslovno neprestano lakom u velikoj želji za ljubavlju do svakoga čovjeka istinskom nježnošću brata, hlepiti za tim da ne budeš na zemlji drugo doli maleni, siromašni radnik za koga se ne zna: eto što označuje tvoje ime, mali Isusov brat, eto što ti trebaš nastojati sve dane ostvarivati u svom životu, izručujući ga u poniznom i povjerljivom predanju djelovanju Duha Ljubavi!

El-Abiod Sidi-Šeik
7. veljače 1948.

Sadržaj

Uvod 5
I. Otac de Foucauld i njegova mala braća... 7
II. Poruka iz Béni-Abbèsa 17
III. Poruka iz Mar-Eliasa 29
IV. Molitva siromaha 41
V. Nazaret 61
1. Otac Charles de Foucauld 61
Nazaretsko otajstvo 61
Kako je brat Charles otkrio i živio nazaretsko otajstvo 67
VI. Mala Isusova braća 81